

Česko-lužický věstník

číslo 9–10
září–říjen 2019
ročník XXIX

Kardinál Dominik Duka navštívil mariánskou pouť v Róžantu,
foto Lukáš Novosad.

Handrij Zejler

Nazyma

Nětko dha njehraje wjacy přez
plódníwe hona tón wětřik,
njetula wjacy te blyščate stwjelca
a zornate klóski;
hrimanja nima to njebo a deščik,
kiž wokřewja kwětki,
deščik, kiž napoja sušeny hruzl
a pastwišća dobre.

Wuschnjena trawa a wysoka
smjelzyna zehrawa w hatach,
k syći so tulajo, powěda nětko wo
přichodnej zymje.

Sy-li ty nětko, luby! do přečelnoh'
haja sej wušoľ,
budžeš tam podarmo nalětnich
ptačkow wjesole hłosy
zasłyšeć chcyć; ta młodostna
wjesolość njeje tam wjacy!

Tam swojoh' hněžka, tych młodych
njepyta wjacy ta lubość.

Zymniše wětro je zamknyło erty
tych spěwarjow w haju,
jeni su přeč a druzy přez haľozy bjez
lišća šćerča.

Žołtnjene lišće wotchadza
z narodnoh' města a kryje
zemju, kiž předy je plodźila zela
a rosu na sebi.

Spí dha, ty stworjerka, číše! Če
budža tež wodźewać bórzy
z čistymi plachtami sněhi
a čłowskemu wokey će zakryć.

Podzim

Již více nedovádí teď vítr nad
plodnými lány,
nehladí více ta lesklá stěbla
a zrn plné klásky;
z nebe teď nezahřmí, nepřjde déšť,
jenž by občerstvil květy,
déšť, jenž by napojil suchou hroudu
a pastviny dobré.

Vyschlá tráva a vysoké rákosí
v rybnících šustí,
o síti tře se a vypráví nyní
o budoucí zimě.

Vyšel-lis sobě, příteli, nyní do
milého háje,
nadarmo budeš tam čekat, že uslyšíš
veselé hlasy
jarního ptactva; té mladistvé radosti
není tam více!

Nehledá svého už hnízda tam láska,
nehledá mláďat.

Studený čas již uzamkl ústa těch
zpěváků v háji;
jedni jsou pryč a ostatní šramotí
v bezlistých větvích.

Zežloutlé listí opouští rodné své
místo a skrývá
zemi, jež kdysi rodila rostliny,
pokryta rosou.

Spí tedy, stvořitelko! Již brzy tě
zahalí také
čistými plachtami sněh a lidskému
oku tě skryje.

Báseň z roku 1826 byla poprvé otištěna v Časopise Mačicy serbskeje (1873, 102). Podle MUKA, Ernst (ed.), Handrija Zejlerja zhromadžene spisy. Přeni zwjazk. Mjeńše basnje a pěsnje I (Budyšin 1883, str. 159–160) přeložila Zuzana Bláhová-Sklenářová. Dostupné on-line: <<https://archive.org/details/zhromadenespisy00zejlgog/page/n165>>.

► **Výstava Čechy–Sasko: Jak blízko, tak daleko** – Od 23. května do 15. září 2019 se v Praze ve Šternberském paláci konala výstava „Čechy–Sasko: Jak blízko, tak daleko“. Šlo o pokračování projektu ze Saské Kamenice, kde byla expozice k vidění od podzimu 2018 v širší verzi pod názvem „Sachsen Böhmen 7000“. Výstava, k níž vyšel velmi objemný a informačně plný katalog (dějiny Lužice pro něj zpracoval redaktor ČLV, historik Jan Zdichynec), se snaží postihnout něco, nač jsme po divokém dvacátém století zapomněli: že vztah Čech (skutečně Čech, nikoli Česka) a Sasko byl dlouhodobě velmi silný. Na výstavě se bylo lze dozvědět, že hranice mezi Čechami a Saskem patří ve svém tvaru k nejstarším v Evropě, že přestože v různých dobách to bylo v obou zemích všelijaké také s vyznáním a jeho svobodou, oba dvory většinu času intenzivně spolupracovaly a podporovaly se, že kulturní výměna mezi Saskem a Čechami byla taktéž čilá a samozřejmá, a další. Vystavené umělecké a historické předměty (včetně třeba restaurovaných zlomků textilií z reliquiáře svaté Ludmily) doložily přerýv vztahu obou historických zemí právě v poslední třetině dvacátého století: soch, obrazů, grafik, ilustrací, porcelánu, knih atd. najednou znatelně ubylo, vzájemná inspirace se vytratila. Budoucnost snad umožní někdejší silný vztah aspoň částečně obnovit.

Výstavu připravila Národní galerie, oddělení starých sbírek, spolu se Státním archeologickým muzeem v Saské Kamenici, kde se první myšlenky na česko-saskou výstavu rodily už od roku 2013. Výrazná část výstavy je tak s ohledem na tvůrce orientována na starší období, novější ale nechybí a je dovedena až do současnosti. K nepřehlédnutelným bodům výstavy patří připomínky srbské Lužice. SPL jak na saskou, tak na českou mutaci výstavy přispěla zápůjčkou portréty Jakuba Xavera Ticina, jezuitského duchovního lužickosrbského původu a autora lužickosrbské mluvnice, který vystudoval a také působil v Praze. Barokní obraz od neznámého autora byl po povodni odborně restaurován a nyní již opět zdobí bývalý refektář Lužického semináře (dnes sál využívaný SPL).

Jako Společnost přátel Lužice jsme hrdi, že k iniciátorům výstavy patří bývalý konzul v Drážďanech a nyníjší generální konzul v Miláně, náš člen Jiří Kuděla, a že mezi autory celého projektu je ředitel Sbírký starého umění Národní galerie a rovněž náš člen Marius Winzeler, který ani ve svém zahajovacím projevu k českému uvedení výstavy úlohu Lužických Srbů v česko-saských dějinách neopomněl. (A který si

Saský ministr Oliver Schenk s portrétem Michala Hórnik, vedoucí saské kontaktní kanceláře David Michel (zcela vlevo), vedoucí projektu Eliška Oberhelová a předseda Domowiny Dawid Statnik po slavnostním předání dotace prohlíželi v Hórnikově knihovně její starý fond, foto Karolína Křížová.

velmi považoval, kolik přátel Lužice bylo na vernisáži, a který, když jsme mu pochválili četnost zmínek o Lužici, se omlouval, že se musel držet zpátky, aby se z česko-saské výstavy nestala česko-lužická.)

Zbývá dodat, že jinak mimořádnou úroveň expozice bohužel snižovaly odbyté popisky – některé byly v české verzi neúplné, objevovaly se nedostatečné překlady z němčiny, gramatické chyby atp. Škoda. (Více o výstavě na s. 72–73.)

NoLu, elobe

► (KP 4. 8.) **Lužičtí Srbové na pouti v Krupce** – V neděli 28. července se po čtyřicáté vypravila skupina čtyřiceti mladých z lužickosrbských farností pod duchovním vedením faráře Daniela Dzikiewiczze na pouť do severočeské Krupky. Kromě nich se na kolech vydala také skupina z Wotrowa – urazili přes sto kilometrů. 31. července se shromáždili všichni poutníci (více než sto – většina dorazila autem, či autobusy) v Krupce. Bohoslužbu v zaplněném kostele sloužil farář z Njebelčic Michał Nawka, mladí Lužičtí Srbové k tomu zpívali a hráli, většina děvčat oblékla národní kroj. Jako každý rok byla hrstka českých věřících dojata zaplněným kostelem.

► **Dotace pro Hórnikovu lužickosrbskou knihovnu v Praze** – V úterý 20. srpna došlo v Lužickém semináři k historické události, již se zúročilo mnohaleté sna-

žení o pomoc starému fondu Hórnikovy lužickosrbské knihovny (tedy pomoc největší sorabistické knihovně na světě mimo území Lužice). Povodeň v roce 2002 zatopila i přízemí Lužického semináře včetně knihovny a starý fond byl závažně poškozen vodou. Některé knihy byly nenávratně zničeny, jiné se podařilo zachránit zmražením a následným vysušením, ale technický stav budovy zprvu nedovoloval (a vlastník, Ministerstvo školství, poté ani nedovolil) návrat fondu do původních prostor; knihy byly rozstrkány po bytech a knihovnách po celé Praze, nakonec ležely ve sklepních prostorech vršovické základní školy. Byly to divoké roky a knihám ani knihovně neprosplávaly. Roku 2009 se SPL směla do budovy Lužického semináře spolu s knihovnou vrátit, ale přece se nedostávalo financí na renovaci poškozených knih. Teprve přede dvěma lety se věci daly do pohybu, když byla na slavnostním výjezdu v Praze celá saská vláda, navštívila přitom saskou kontaktní kancelář, takto jakýsi saský konzulát, a při té příležitosti i lužickosrbskou knihovnu. Tehdejší ministerský předseda Stanisław Tilich, Lužický Srb, který význam knihovny chápal, se nás zeptal, co pro ni může udělat. Hovořili jsme s ním právě o záchraně starých fondů a o jejich digitalizaci. Slíbil, že na to bude pamatovat, a přímo na místě pověřil svého člověka zjišťováním dalších informací. Agendu pak dotahoval nyníjší premiér Michael

Kretschmer. Nejvíce se ovšem za knihovnu bil v Saském zemském sněmu lužickosrbský poslanec za CDU Marko Šiman, který docílil zásadního zvratu – vyjednal pro knihovnu dotaci ve výši 80 000 eur, tedy více než dva miliony korun a prosadil její schválení. Slavnostnímu předání předcházely dlouhé měsíce čekání, kdy se již zdálo, že se nic neděje a nic pro knihovnu nebude, pak rychlý měsíc horečných příprav, kalkulování a sepisování projektu a poté opět několik měsíců čekání na vhodný termín. Ten nastal 20. srpna a dotace na projekt revitalizace Hórnikovy lužickosrbské knihovny byla přímo v Lužickém semináři konečně předána. Z rukou vedoucího saské Státní kanceláře a státního ministra Olivera Schenka (CDU) ji převzali Dawid Statnik, předseda Domowiny, a Lukáš Novosad, předseda SPL. Významný podíl na celé věci má David Michel, vedoucí Kontaktní kanceláře Svobodného státu Sasko, která má kulturní kontakty mezi Saskem a Českou republikou v gesci a se kterou má SPL již letité dobré vztahy a zkušenosti. O důležitosti celého projektu pak svědčí přítomnost náměstka ministra kultury ČR Vlastislava Ourody, místopředsedy Senátu Parlamentu ČR Jiřího Růžičky a předsedy Stálé komise Senátu pro krajany žijící v zahraničí Tomáše Czernina. Vzhledem k saské vnitrostátní administrativě je faktickým příjemcem dotace Domowina, která je spolu s SPL spolumajitelem Hórnikovy knihovny; koordinátorem projektu pak je Clemens Škoda, referent Domowiny pro kulturu a zahraničí. Realizátorem projektu je SPL a realizační tým se skládá z Elišky Oberhelové, vedoucí projektu (Národní památkový ústav), Martina Boukala a Terezy Hromádkové, knihovníků Hórnikovy lužickosrbské knihovny (studentů dějin umění a středoevropských studií na UK), a Hynka Oberhela, archiváře SPL (Státní okresní archiv Litoměřice). Po slavnosti nastala intenzivní práce na zahájení projektu a nyní se již nejvíce poškozené knihy restaurují.

NoLu, elobe

Z LUŽICE

► (PB 2019/7) **Oslavy Lužickosrbského evangelického církevního dne** – Letošní 73. lužickosrbský evangelický církevní den byl oslaven 15. a 16. června pod heslem „Radujte se!“. Slavnost zahájila pobožnost s kázáním saského biskupa Carstena Rentzinga, který pak přednášel na téma *Národ a vlast ve světle Bible*. Nedělní bohoslužby se zúčastnilo přes sto lidí včetně katolických Lužických Srbů, z nichž někteří přistoupili i ke stolu Páně; tato ekumenická chvíle se neobešla bez dojetí. V červencovém čísle *Pomhaj Bóh* je zároveň otištěn

text kázání Jadwigy Malinkowé, věnovaného Michalské farnosti a zaměřeného na téma společenství. Bohoslužbu doprovázel sbor Budyšin, zpěvačky byly v budyšinském evangelickém kroji. Oslavy měly ovšem i profánní části – společnou sobotní večeři a nedělní oběd se zábavou a zpěvem. Pro děti byla připravena „rallye“ po budyšinských hřištích (hra s úkoly). Na závěr zaznělo v Michalském kostele Kocorovo a Zejlerovo oratorium „*Podlěćo*“ (*Podletí*, tj. počátek léta; méně známá část nedokončeného cyklu *Počasy*, tedy Roční doby); hrál a zpíval orchestr SLA a 1. lužickosrbská kulturní brigáda.

► (KP 7. 7.) **Kardinál Duka v Lužici** – Kardinál Dominik Duka navštívil v úterý 2. července u příležitosti svátku Navštívení Panny Marie poutní kostel v Róžantu. Jde o první kardinálskou návštěvu některé z lužickosrbských poutních slavností po 27 letech – naposledy navštívil Lužici v roce 1992 kardinál Miloslav Vlk. Kar-

některé modlitby přednášel česky a nejdůležitější části obřadů latinsky. Na konci k věřícím pronesl několik slov německy a rozloučil se česky. Mši koncelebroval biskup Timmerevers a deset lužickosrbských duchovních. Kardinál vyzdvihl zejména zápal, s jakým věřící zpívali mariánský chvalozpěv „Magnificat“. Hudební doprovod a organizaci mše zajistila ralbická farnost. Po obřadech se kardinál Duka, biskup Timmerevers, lužickosrbské duchovenstvo, předseda SCM a zástupci SPL setkali u drobného občerstvení ke společné rozmluvě.

► (KP 7. 7.) **Letní koncert radworského sboru Meja** – Tradiční letní koncert se konal v neděli 30. června na zahradě radworské fary v chládku pod stromy – panovaly totiž vysoké teploty kolem 36 stupňů. Tematicky se písně dotýkaly přírody, putování po světě a po Lužici. Letošním hostem letního koncertu byl sbor Svatobor z pošumavského města Sušice, jehož členové se

Kardinál Dominik Duka navštívil Róžant, kde se zúčastnil oslav svátku Navštívení Panny Marie, foto archiv Radka Čermáka.

dinál Duka přijel nejprve do Sernjan, kde jej česky přivítal Michał Šolta. Odtud jej Adalbert Bulank odvezl do Róžantu, kde na něj již čekali drážďansko-míšeňský biskup Heinrich Timmerevers, děkan a budyšinský farář Wito Scapan, další duchovní, předseda Spolku sv. Cyrila a Metoděje Jurij Špitank. Družička Milena Šolčić přivítala kardinála květinami. Na poutní bohoslužbu zavítalo celkem devět pěších procesí, z nichž v sedmi nesly družičky sochu Panny Marie – celkem se slavnostní mše zúčastnilo na 200 věřících. Kardinál Duka mši sloužil částečně lužickosrbsky,

do Lužice podívali vůbec poprvé. Vystoupení českého sboru přijali diváci s velkým nadšením. Nakonec spolu sbory zazpívaly písně *Aká si mi krásna* a *Tancuj, tancuj, vykrúcaj*, poté se koncert proměnil ve společné zpívání. Zpestřením koncertního programu byla i prohlídka věže radworského kostela s farářem Benem Jakubašem – prostory kostela navíc účinkujícím i divákům poskytly vítané ochlazení.

► (NC 11. 7.) **Více hornolužické srbštiny v rádiu** – Na červencovém folklorním festivalu Łužica v Chróscících to přislíbili

představitelé stanice MDR. V pracovní dny by MDR od příštího roku měla lužickosrbsky vysílat o hodinu déle. K rozšíření vysílacího času pomohly požadavky lužickosrbských posluchačů, Domowiny i saského parlamentu.

► (KP 14. 7.) **Slavnostní bohoslužba na závěr Mezinárodního folklórního festivalu v Chrósćich** – Na 2000 lidí se v neděli 7. července zúčastnilo slavnostní mše, která zahájila poslední den folklórního festivalu Lužice 2019. Bohoslužba, konaná na „Fulkec hórce“ v Chrósćich, se odehrávala převážně v lužické srbštině. Hlavní celebrant, Měrcin Deleńk, účastníky mše pozdravil lužickosrbsky, německy a anglicky. Biblická čtení byla kromě těchto jazyků přečtena ještě španělsky. O hudební doprovod se postaraly vystupující soubory – ruský soubor Zabava zazpíval dvě písně k přinášení darů, k přijímání zazpíval soubor Kolo Slavuj rakouských Chorvatů z Burgenlandu a k poděkování zapěl sólo-

vou píseň o maďarském národním světcí sv. Štěpánovi Petr Horvát ze souboru Harrucken. Po obřadech následoval slavnostní průvod všech souborů ulicemi Chrósćic.

► (NC 25. 7.) **Mistrovský plán k revitalizaci dolnolužické srbštiny?** – Revitalizaci dolnolužické srbštiny se již delší dobu zabývá projekt „jo! za tebe“, který má internetové stránky <<http://jozatebje.de>>. Účelem tohoto projektu je propojit lidi, kteří dolnolužickosrbsky mluví nebo kteří by chtěli tento jazyk používat, a poskytnout jim potřebnou podporu. Sami tvůrci projektu uznávají, že nejde o snadnou záležitost. Rodilí mluvčí pomalu odcházejí a mladých lidí, kteří dolnolužickosrbsky mluví plynule, není mnoho. Za optimistickou variantu se považuje vývoj, při kterém by počet aktivních uživatelů vzrostl. Pesimistická varianta počítá s tím, že jazyk bude užíván pouze symbolicky, např. při folklorních akcích. V ideálním případě se podaří najít zlatou střední cestu.

► (NC 22. 8.) **Lužickosrbský rodinný spolek v Chotěbuzi** – Nová organizace Serbske familijowe towaristwo Gromaže chce podporovat lužickosrbskou výuku dětí a mládeže, lužickosrbskou kulturu a řeč v rodinách, a napomáhat tomu, aby se rodiny mohly vzájemně stýkat a trávit spolu volný čas. Sdružení se přidruží k domowinské župě Dolní Lužice.

► (PB 2019/8) **Nový superintendent evangelické církve v Chotěbuzi** – Po deseti letech ve funkci se se svým působištem rozloučila chotěbuzská superintendentka Ulrike Menzelová, někdejší farářka ve Slepém. Od 1. září 2019 přebírá vedení Samaritánských ústavů ve Fürstenwalde; po ní nastoupí Georg Thimme, zatím farář ve Werderu nad Havolou.

Z Nowého Casniku podává Josef Blažek, z Katolského Posola Kryštof Peršin a z Pomhaj Bóh Zuzana Bláhová-Sklenářová.

TÉMA

Lužickosrbský parlament

Lukáš Novosad

V čísle *Česko-lužického věstníku* 1/2019 byl uveřejněn obsáhlý přehled Zuzany Bláhové-Sklenářové o volbách do Lužickosrbského sněmu (Serbskeho sejmu) v sobotu 3. listopadu 2018 a jeho první činnosti – končil uvedením usnesení sněmu z jeho ustavující schůze konané čtrnáct dní po volbách ve střední Lužici ve Slepém. Článek byl postaven pouze na oficiálních tiskových zprávách nové instituce a bohužel nereflaktoval jiné dění, které poukazovalo, jak nejednoznačně je v lužickosrbské společnosti Lužickosrbský sněm přijímán. Redakce ČLV se sice již dříve snažila získat z Lužice konkrétní vyjádření k věci, avšak uspokojivě se jí to nepovedlo; čtenáři si mohli přečíst pouze příspěvek Bjarnata Cyže, který jako někdejší jednatel „konkurenční“ Domowiny patří k dlouholetým odpůrcům vzniku Lužickosrbského sněmu. Třebaže na rozdíl od doby mezi podzimem 2018 a jarem 2019 už v srbské Lužici nejde o prioritní téma, pro čtenáře ČLV se nejspíš hodí události oněch měsíců vyličit podrobněji, protože dosud neměli příležitost se některé informace o Lužickosrbském sněmu dovědět.

Začneme tím, že tři dny před volbami uveřejnil v *Serbských Nowinách* článek „Mysle, dvěle, prašenja“ (neboli „Myšlenky, pochyby, otázky“) Fabian Kaulfürst z Lužickosrbského ústavu a ve dvanácti bodech v něm formuloval ty nejvíce zjevné potíže, které stran Lužickosrbského sněmu a jeho ustavení a postavení v Lužici vidí. Uvedme z nich třeba poukaz na složitý volební systém, jenž Lužickým Srbům příliš nenahrává, na veřejné projevy organizátorů sněmu, které cíleně podporovaly rozpory mezi Lužickými Srby a Němci, či na to, že běžnou praktikou organizátorů při obhajobě existence sněmu bylo vytahovat staré spory a upozorňovat i deset let starými maily a novinovými články na údajnou šikanu ze strany lužickosrbs-

ských médií – což dle Kaulfürsta v případě instituce, jež tvrdí, že chce spory zahazovat, je podivuhodná taktika. Další autorovy rozborly sněmovního programu, které věcně kritizovaly například suverénní představy o zajištění školské výuky lužické srbštiny v regionu (bez objasnění, kde pro ni chtějí získat třeba jen učitele) nechme stranou. Zato doplníme, že 2. listopadu uveřejnily tytéž noviny o poznání kratší arogantní odpověď Měrcina Waldy a Hanza Wylema-Kozela, dvou představitelů iniciativy za zřízení sněmu. Lze ji shrnout slovy, že existence Lužickosrbského sněmu je potřeba a že obavy pana Kaulfürsta nejsou na místě, protože o tom, co bude sněm zač, se přece rozhodne až jeho činností, až snahou všech jeho představitelů a celého lužickosrbského národa o to, aby sněm byl užitečný. Prý by bylo vhodné o tom věcnou společnou diskusi. Úhrnem vzato typický revoluční slovník, a vůči takovému je dobře být ostražitý. Ostatně když po ustavení sněmu 17. listopadu 2018 oficiální avíza uváděla, že novým poslancům ke zvolení blahopřáli šaští ministři školství Christian Piwarz a vnitra Roland Wöller (oba CDU), spolkový zmocněnec pro menšiny Bernd Fabritius (CSU), poslanec Spolkového sněmu Torsten Herbst (FDP) či poslankyně Braniborského zemského sněmu Roswitha Schierová (CDU), šlo přinejmenším částečně o účelovou lež: od svých zdrojů vím, že minimálně jeden ze jmenovaných ministrů blahopřání neposlal.

Účast ve volbách do Lužickosrbského sněmu nakonec byla trisťná – zúčastnilo se jich jenom 908 lidí, přičemž registrovaných voličů bylo 1 282. Zájemem o hlasování ji překonaly i takzvané *Kukowske prašaki* neboli dotazník dvanácti občanů obce Kukowa (patřil mezi ně i Fabian Kaulfürst), v němž byla Lužickým Srbům položena jediná otázka: „Chcu ja TUTÓN Serbski sejm?“ Dobrovolný sběr hlasů trval od poloviny října do konce roku 2018; k 31. prosinci bylo sesbíráno 1 314 odpovědí, z těch bylo 1 248 (tedy 95 %) odmítavých a jenom 66 lidí bylo pro. Dotazník byl distribuován v „serbskorěčnych horjanskich a delanskich wsach, wokoło Kulowa, Radworja a Slepoho kaž tež w Budyšinje. W Delnjej Łužicy nazběrachu 102 hłosaj. Z nich bě jenički za „haj.““ Dů-

ležité rovněž byly sesbírané názory. Řada hlasujících se svěřila, že není proti myšlence existence sněmu, ale ráda by, aby vznikl na základě stávajících lužickosrbských struktur, nikoli jako jejich paralela. Jiní sdělili, že Lužičtí Srbové by se měli na regionální politice podílet ve všeobecných politických strukturách, ne vytvářet svou vlastní. Další uvedli, že je odradil styl, jakým iniciativa za zřízení sněmu s veřejností komunikovala. Objevil se též názor, že iniciativa ve skutečnosti chce založit politickou stranu a kandidovat do saského, braniborského nebo spolkového sněmu. Mnozí občané ovšem jakékoli prohlášení stran sněmu vydat odmítli, neboť prý chtěli chránit svá osobní data, anebo protože je politika – všeobecná stejně jako lužickosrbská – nezajímá. O měsíc později, na konci ledna 2019, se nechali slyšet poslanci Lužickosrbského sněmu, že iniciátory *Kukowskich prašakow* chtějí požádat o setkání a na něm se dozvědět, jak si lužickosrbský parlament vlastně představují a zda vůbec přichází v úvahu nějaká spolupráce zastanců a kritiků sněmu.

Můj názor je, že Serbski sejm je nesmysl. Ačkoli Evropa dnes malým národům a jejich sebeurčení (pokud jako třeba ve Španělsku neohrožuje existenci státu) přeje, měl bych lužickosrbský parlament vzniknout v devadesátých letech, kdy mělo význam vypořádat se se systémem prolezlým ještě komunistickými funkcionáři. Ale je bláhosť zakládat něco takového třicet let po událostech roku 1989, kdy v Lužici moc na klíkových postech postupně přebírá či již přebrala jiná generace a kdy, což je podstatnější, kdokoli kdykoli a v kterýchkoli volbách do Domowiny smí kandidovat, pokusit se vyhrát a nadále dávat lužickosrbské společnosti směr podle svého. Někteří mi přátelé však mají názor opačný a tvrdí, že Domowina nedělá nic kloudného a potřebuje konkurenci, která ji vybičuje aspoň k nějakým výkonům a především k tomu, aby začala komunikovat s veřejností. K tomu skutečně došlo: v týdnech před volbami do sněmu objížděli čelní představitelé Domowiny jednotlivé lužickosrbské župy a na veřejných diskusních večerech se snažili zjistit, jaká je kde situace a co by si kde přáli; v této práci prý Domowina hodlá pokračovat i nadále.

O dění kolem Lužickosrbského sněmu jsem průběžně informoval na facebookové straně SPL. Aby bylo zřejmé, jak toto zpravodajství pod hlavičkou SPL vypadalo, připojuji čtyři příspěvky k věci. Reflektuji nejen dobu kolem voleb, ale i to, jak lužickosrbská společnost dovedla na „sejmikáře“ reagovat – uvedené informace totiž pocházejí nejen z oficiálních médií, ale i z těch sociálních a z osobních rozhovorů s lidmi z Lužice. Jelikož se v tutéž dobu děly zajímavosti rovněž kolem Saského zemského sněmu a spoluvytvářely kontext tomu Lužickosrbskému, připojeny jsou zprávy taky o nich. První příspěvek byl uveřejněn jako úvod do problematiky ještě před volbami 1. listopadu 2018:

Volby do Lužickosrbského sněmu

Pozitíí dojde v Lužici k předpokládanému dějinnému zvratu – po čtvrtstoletí snah proběhnou volby do Serbského Sejmu (Lužickosrbského sněmu). Příspěvatel Česko-lužického věstníku Josef Blažek sepsal minulý týden pro Novinky pěkný článek, v němž popisuje, co se vlastně děje a co by to mohlo znamenat. My se kloníme k názoru, že spuštění sněmu je za stávající situace nešťastné (doplnění kontextu k Blažkovu článku: jsme v situaci, kdy prvně od roku 1989 není žádný Lužický Srb členem Spolkového sněmu a kdy hrozí, že od podzimu 2019 poprvé žádný nebude ani členem Saského zemského sněmu, kde jsou nyní čtyři lužickosrbské poslanci; vznik nového mocenského centra Němcům ve vztahu k lužickosrbské otázce nabídne munici vymlouvat se, že se neorientují, s kým jednat, dokud si Srbové mezi sebou neudělají pořádek). Přitom se mohlo jít cestou známou z Dolní Lužice, kde při Braniborském zemském sněmu byla před čtyřmi lety poprvé volena Lužickosrbská rada (Rada za nastupnosći Serbow); tento model funguje dobře (v Sasku radu mají, leč nevolenou).

Sněm (přesněji „předsněm“, ale tak se o něm veřejně kvůli lepší reklamě nehovoří) jistě ustanoven bude, ale nemá žádné pořádné zákonné zázemí (takže klidně mohou vzniknout čtyři další takové sněmy či předsněmy, aniž se něco změní). Vzniká spíš z trucu na hrobě výsledku dávných voleb v Domowině, které podle zakladatelů myšlenky sněmu vyhráli exkomunisté, proto se poražení vydali touto cestou (třebaže Domowina se mezitím proměnila, omladila, internacionalizovala atp.). Stanovený způsob voleb (volit smí každý občan Německa starší šestnácti let, který se cítí být Lužickým Srbem) navíc umožňuje Lužické Srby kdykoli přehlasovat, budou-li o to Němci stát. Nemluvě o tom, že lužická srbština přes všechny proklamace o opaku a přes trojjazyčné reklamní mejly už jen na facebookovém profilu iniciativy Serbski sejm hraje v živé diskusi i mezi lidmi zjevně vládnoucími lužickosrbsky ani ne druhé, ale bůhvíkolikáté housle. Zároveň přes máchání principy demokracie ani Lužickosrbský sněm nepřináší změnu uvažování: kritika se ani tady nenosí coby prostředek debaty, plodí naopak nervozitu, pomluky a zášť a vede k vylučování z iniciativy.

Na druhou stranu je třeba přiznat, že iniciativa dokázala oslovit a dát význam dvěma skupinám Lužických Srbů, které Domowina využít nesvedla: a sice Srbům žijícím mimo sídelní prostor srbské Lužice a Srbům, kteří nehovoří lužickosrbsky, ačkoli jinak se kulturně i duchovně Lužickými Srby cítí být. (To je identita známá z Dolní Lužice i z evangelické Horní Lužice; ta katolická, kde je jazykově lužickosrbsky nejvíce homogenní teritorium, však takové lidi prozatím pořádně nevnímá.) Jisté je zkrátka zatím to, že bez ohledu na osobní sympatie k celému projektu Lužickosrbský sněm vznikne. A také to, že na lužickosrbské politické mapě to přinejmenším dočasně bude velký zvrat.

Patří se k předešlému dodat, že ve volbách do Saského a Braniborského zemského sněmu v září 2019 mandát saského poslance obhájili dva Lužičtí Srbové z CDU (jména viz níže), stávající zemský sněm tedy má dvakrát slabší lužickosrbské zastoupení než ten předešlý. – Druhý facebookový příspěvek byl uveřejněn v den ustavení Lužickosrbského sněmu 17. listopadu 2018, ale záměrně se věnoval kontextu velké lužickosrbské politiky právě v zemském sněmu v Drážďanech, do níž toto ustavení vešlo:

Dvojazyčný Saský zemský sněm

Před dvěma dny došlo v Sasku k velkému politickému gestu: konečně se podařilo prezentovat název Saského zemského sněmu dvojazyčně, stejným písmem a stejnou velikostí v němčině i horní lužické srbštině. Významem jde o velký symbol, produkčně je to zdánlivá drobnost, ale trvalo to. O instalaci bylo rozhodnuto již na jaře, ale

Odhalení dvojazyčné cedule na Saském sněmu v Drážďanech, zdroj Piwarčs Weblog.

nesouhlasil s ní architekt budovy, a tak byl půl roku o uvedení lužickosrbského nápisu s architektem veden spor; vyřešen byl konečně nyní. Dodejme kontext: lužickosrbské jméno parlamentu je na domě uvedeno až čtyři roky poté, co totéž je samozřejmostí v Braniborském zemském sněmu (v Dolní Lužici jsou v posledku s některými gesty vůbec napřed). Stalo se tak dva týdny po volbách do Lužickosrbského sněmu. Stalo se tak tři čtvrtě roku před saskými zemskými volbami, u nichž panuje obava z posílení AfD a vypadnutí lužickosrbského živlu ze zemského sněmu. Stalo se tak víc než dva týdny poté, co jako poslanec skončil někdejší lužickosrbský saský premiér Stanisław Tilich (a stal se předsedou nově zřízené spolkové tzv. Uhelné komise, která má zajistit strukturní změny německého hospodářství a energetický přechod Německa z jaderné a uhelné energie na energii z obnovitelných zdrojů).

Na fotce pořízené při slavnostním odhalení dvojjazýčného názvu pózuje s šéfem Saského zemského sněmu Matthiasem Rösslerem (druhý zleva, CDU) také všichni tři zbývající lužickosrbské poslanci sněmu: zleva Hajko Kozel (Lěwica/Die Linke), Alojs Mikławsk a Marko Šiman (oba CDU).

Blahopřejeme do Drážďan i do Budyšina.

Také k tomuto příspěvku je nutno dodat, že něco je dávno jinak: Stanisław Tilich již nepracuje pro stát, nýbrž pro soukromníka a od září 2019 je předsedou dozorčí rady hnědouhelného koncernu MIBRAG, který těží třeba v okolí Lipska. Ústavně historicky nejvýše postavený Lužický Srb (rok zastával úřad šefa Spolkové rady, de facto horní komory německého spolkového parlamentu) tak dokonale poprel vlastní kořeny a pracuje v oboru, který přinejmenším v druhé půli dvacátého století jeho národu pomohl zeštíhlet o desítky tisíc mluvčích. – Třetí příspěvek byl na Facebooku publikován 30. listopadu 2018 a rovněž reagoval na atmosféru kolem ustavení Lužickosrbského sněmu, ale byl iniciován opačně než předešlý, zprávami „zdola“, z nitra lužickosrbské společnosti:

Potíže Lužických Srbek

Bývá zvykem upozorňovat na to, že nezřídka skřípou vztahy mezi Němci a Lužickými Srby. Například minulý týden jedna mladá dívka vyrazila v Budyšině s několika kamarády na významném lužickosrbském svátku – studentském kabaretu zvaném Schadžowanka – z divadla, kde se slavnost konala, do blízké kebabárny, aby něco pojedla. Hovořila celou dobu lužickosrbsky, kvůli čemuž byla (byť „pouze“ verbálně) napadena neonácky, takže raději zavolala na pomoc policii... Už málo se upozorňuje na to, jak hnusně a odporně se k sobě svedou chovat sami Lužičtí Srbové: nedávno jedna mladá dívka kandidovala do Lužickosrbského sněmu, před měsícem ve volbách uspěla a stala se nejmladší členkou tohoto parlamentu. Společenská reakce na sebe nenechala čekat a je podivuhodná: teď s dívkou pomalu nikdo nemluví, univerzitní spolužáci si od ní odsedají ve škole i v hospodě a dávní rodinní známí se kvůli jejímu politickému angažmá přestali bavit dokonce s jejími rodiči. Ani to nemá smysl komentovat. Pokud na tomto místě můžeme lužickosrbským ženám vyjádřit aspoň něco hezkého, přejeme k narozeninám nejstarší Lužické Srbce, již je zrovna 107 let.

Jaké jsou novinky, pokud jde o vztah „lidu“ k mladé poslankyni, bohužel nevím. Zato 12. prosince 2018 jsem na Facebooku uveřejnil čtvrtý příspěvek, o němž se chci podělit, protože předvádí způsob a slovník, jakým jsme v posledních desetiletích poněkud odvykli. Snad jde o ojedinělý případ:

Písemný nesouhlas

Nedávno jsme tu ukázali fotku z instalace lužickosrbského názvu na budovu Saského zemského sněmu v Drážďanech. Saský parlament (po několika letech v závěsu za braniborským) takto deklaroval, že Sasko je oficiálně dvojjazýčná země, protože na jeho území žije ná-

rod Lužických Srbů, který německé právo považuje za jednu ze čtyř německých menšin (vedle Frísů, Dánů a Sintů). Nyní se v souvislosti s nápisem žije tím, že jednomu z poslanců sněmu přišel rukou psaný dopis, jehož pisatele instalace lužickosrbského názvu na budovu saského parlamentu rozlítla a který požaduje jeho odstranění. Čím argumentuje, jak hloupě a nevzdělaně, vizte v překladu jeho dopisu:

„Tímto co nejostřeji protestuji proti vyvěšení názvu Saského zemského sněmu též v lužické srbštině. Tato maličkáta lužickosrbská menšina přišla před zhruba 1 200 lety ze slovanského východu, pravděpodobně ze strachu před nepřáteli, do naší pradávne germánské oblasti. Soužití bylo zajisté těžké, ale také harmonické, takže skrze přirozené „smíšení“ už moc „Pravých Srbů“ není. (Například Tili-chovy děti se staly raději Němci a tak je to dobře.) Tak se teď v Sasku k Lužickým Srbům hlásí jedno procento a z toho je již mnoho smíšených s Němci. Proto je přece naprosto přehnané, aby byl náš nejvyšší německo-saský sněm opatřen nápisem v lužické srbštině této jedno-procentní menšiny.

Prosím, dejte odstranit tento lužickosrbský nápis, poněvadž při pokračování ve scestné globalizační a kapitalistické politice OSN mohou brzy přijít požadavky na turečtinu atd. To přece nesmí žádný zodpovědný „poslanec“ chtít! Zásadně proti pár Lužickým Srbům nic nemám, ale tak malá menšina by měla také vědět, jak se má uznaná malá národnostní menšina chovat a přizpůsobit, a nevznášet takové absurdní požadavky.

S pozdravem G. M.“

(Dodejme, že redakce některých médií, které dopis zveřejnily, jméno autora dopisu znají, zveřejnit ho celé však správně považovaly za zbytečné. Dopis necht' sloužit jako doklad hlouposti jednoho člověka, jako důkaz nutnosti lépe vyučovat o lužickosrbských dějinách na německých, ale i lužickosrbských školách, a necht' je také uvedeno, že ve webových diskusích sice řada Němců pisatele podpořila, řada jiných ovšem nikoli. Nic není černobílé.)

Chtěl jsem těmito čtyřmi příspěvky předvést také to, že politické postavení Lužických Srbů není ani dnes (přes výše uvedené přesvědčení o přejícnosti Evropy i Německa) samozřejmé a že celý národ je nadále potřeba politicky chránit. Jak jsem již uvedl, myslím, že to má dělat Domowina, třebaže rozumím i straně druhé. Ostatně debata mezi zastánci a kritiky Lužickosrbského sněmu běží dál, projevuje se především snahou formulovat poměr mezi Domowinou a sněmem. V pondělí 25. března 2019 *Serbske Nowiny* uveřejnily titulní článek „Pro a kontra Serbski sejm“, v němž uvedly, že před deseti dny na setkání spolkového předsednictva Domowiny její předseda Dawid Statnik požádal své kolegy, aby se společně pokusili ještě jednou formulovat stanovisko, na jehož základě má Domowina do budoucna jednat s Lužickosrbským sněmem (poprvé byl bod projednáván na únorovém setkání grémia). Jeho požadavek u ostatních nenašel dostatečnou podporu. Někdejší poslankyně Spolkového sněmu Marja Michałkowa řekla, že není o čem se se sněmem bavit či s ním dokonce spolupracovat, dokud neuzná, že dle platných zákonů je jedinou zástupkyní lužickosrbského lidu v Sasku a Braniborsku Domowina. Monika Cyżowa sdělila, že vidí jako veliký problém, že někteří lidé fungují jak v orgánech sněmu, tak v orgánech Domowiny – „vždyť přece nejde sloužit dvěma pánům.“

Vyhrocenou rétoriku vzájemných vztahů a nejistotu, kterou projevují vůči sobě zejména starší a starí členové obou institucí, potvrdila v témže listu o tři dny později v rubrice Zasláno otevřeným dopisem Domowině k její valné hromadě „starobna prezidentka Serbskeho sejma“ Edith Pjenkowa. Nejprve všechny pozdravila a poděkovala předsedovi Domowiny za to, že umožnil, aby na valné hromadě vystoupili dva poslanci sněmu. Vzápětí vyslovila přání spolupracovat a společně budovat budoucnost Lužických Srbů a společně se bránit dalšímu neštěstí, jako je likvidace vsí těžbou uhlí („vždyť premiér Michael Kretschmer je šťastný, že zase bude odbagrována jedna

lužickosrbská obec“). K tomu dodala, že ruka poslanců je natažena k smíru – načež vzápětí v nejdelší části svého dopisu psala o tom, že je překvapena chováním Domowiny, která už zase hledá, jak stanovisko vůči sněmu zaujmout, přestože ho už přece dávno musí mít. Domowina se prý chová nezodpovědně a kontroverzně, tají, o čem jedná, neposkytuje veřejnosti žádné informace a celkově vystupuje jako instituce z časů NDR nebo netransparentní státy dneška jako Rusko či Turecko. Svým vystupem Pjenkowa potvrdila, že obavy, formulované o půl roku dříve Kaulfürstem, byly přece jen na místě.

Ke kvalitativnímu posunu debaty nakonec na nejvyšší politické rovině, jaká je v srbské Lužici možná, přece jen došlo. Už bylo uvedeno, že na nevolební valné hromadě Domowiny, která se konala 30. března 2019 v Jednotě v Chrósćicích, vystoupili jako hosté s diplomaticky zjevně pečlivě a obratně formulovanými projevy dva poslanci Lužickosrbského sněmu. Jako první hovořila Jadwiga Pjacec z Drážďan a promluvila za Lužické Srby žijící mimo lužickosrbský sídelní prostor na téma „vzdělávání Lužických Srbů v německojazyčném okolí“. Podle ní Lužičtí Srbové v tomto prostoru oproti proklamacím nemají možnost pohodlně udržet mezi svými dětmi lužickosrbskou identitu, protože není kde je v tomto jazyce vzdělávat a protože ani není jak tam pořádně držet lužickosrbské tradice – rodiče jsou prý už tak přetíženi a nestíhají se věnovat ještě těmto náležitostem: „Nemůžeme si dovolit výuku v lužické srbštině postavenou

pravomoci nestačí, vždyť stran prosazování našich práv jsme nebyli ve stavu udržet ani třeba náš druhý školní stupeň tady v Chrósćicích, natož prosadit něco za hranicí Lužice. Umožněte nám být pospolu kreativní, máme přece tytéž záměry. Umožněte nám přemýšlet pospolu, jak prosadit lepší lužickosrbskou budoucnost.“

Po ní promluvil Alexander Pólk na dlouhodobě výbušné téma „poměry mezi Lužickosrbským sněmem a Domowinou“. Jeho projev byl vynikající, snažil se zahladit spory a objasnit nepřátelsky naladěnému obecenstvu, co je posláním sněmu; zároveň se však některé jeho pasáže dají interpretovat jako včasné upozornění, že pokud se podaří prosadit myšlenky sněmu, bude stávající systém přes ubezpečování o opaku zrušen. Pólk začal tím, že chování Domowiny vůči představitelům sněmu označil za nesrozumitelné, krátce připomněl dosavadní historii pokusů nějak se domluvit a došel k tomu, že jak představitelé Domowiny, tak představitelé sněmu mluví až dosud při vyjádření vzájemného poměru o něčem jiném, zjevně nerozumějí, co ten druhý chce a dělá, a tak zakládají na nedorozumění a podporují ho v kvasu. Nechtěl se pouštět do rozboru pozice spolkového předsednictva Domowiny a spekulovat o něm, to jako člověk zvenčí odmítl. Raději k problému přistoupil věcně: „Chci na tomto místě veřejně a jednoznačně objasnit, jak Lužickosrbský sněm situaci interpretuje a jak vidíme náš poměr k Domowině. Začnu následujícím prohlášením: Lužickosrbský

sněm uznává Domowinu jako zástupce Lužických Srbů a lužickosrbských spolků. Uznáváme také úsilí obou Lužickosrbských rad a dalších grémií o zlepšení situace lužickosrbského lidu. Přiznáváme Domowině status politického zástupce lužickosrbského národa vůči Spolkové republice Německo i vůči spolkovým zemím Sasko a Braniborsko. Je to docela jednoduché, takto je tomu už desítky let a Domowina tuto roli vykonává legitimně na základě Lužickosrbského zákona. Zastupitelský nárok, který Lužickosrbský sněm zveřejnil při svém ustanovení 17. listopadu 2018, byl bohužel interpretován tak, že sněm pozici Domowiny neguje. Tato interpretace však neodpovídá záměru autorů, je mylná. Řeknu to ještě jednou,

aby to každý slyšel: výrok, že Lužickosrbský sněm Domowinu jako zástupce zájmu Lužických Srbů odmítá, není pravdivý.

Zbývá otázka, oč tedy Lužickosrbskému sněmu jde? Co je jeho záměrem, když nechce Domowinu odstranit ani dosadit sám sebe na její místo? Jde o následující: Lužickosrbský sněm chce společnost Lužických Srbů, která má autonomii v zásadních náležitostech, jež se jí týkají: primárně na poli kultury a vzdělávání, sekundárně v otázkách hospodářského vývoje pod heslem „uhlí a strukturní změna“. To konkrétně znamená, že lužickosrbský národ by neměl mít právo o těchto oblastech pouze spolurozhodovat, což je možné už teď, ale že by o nich měl rozhodovat sám, sám je organizovat, sám za ně převzít zodpovědnost. Jsme přesvědčeni, že desítky let trvající dramatická národní situace je z velké míry výsledkem politické struktury, která svobodné a samostatné postavení a rozvoj Lužických Srbů znemožňuje. Stejně tak jsme přesvědčeni, že převzetí odpovědnosti ve jmenovaných oblastech je zásadně důležité, aby se podařilo současnou problematickou situaci dlouhodobě správně řešit. To je tedy záměr Lužickosrbského sněmu: samostatné postavení našeho národa v náležitostech, jež se ho týkají.

Nově zvolení zástupci Lužickosrbského sněmu, zdroj Serbski sejm.

na počtu žáků, my prostě potřebujeme rodilé Lužické Srby bez ohledu na podmínky vzdělávání, oni jsou naše budoucnost. Možnost naučit se lužickosrbsky číst a psát mají mít všichni bez ohledu na to, zda bydlí v Lipsku, Drážďanech, Berlíně nebo jinde. Potřebujeme větší prestiž lužické srbštiny, aby byla vnímána jako bohatství navíc a ne jako něco nepotřebného. Samozřejmě není možné v každém městě založit lužickosrbskou školku, ale je možno nabízet alternativy: proč by například lipští studenti sorabistiky nemohli jedno odpoledne poskytovat výuku lužické srbštiny a dostávat za to kredity do školy? Ani podpora lužickosrbských projektů by se neměla omezovat na nějaký prostor, nýbrž by o podpoře měla rozhodovat „lužickosrbskost“ projektu. Potřebujeme modernizaci lužickosrbských práv – to jsou postřehy zvenčí srbské Lužice. Tam, kde neexistují struktury, je musíme sami vytvořit. Proto jsem kandidovala a nechala se zvolit do Lužickosrbského sněmu. Pro mě je jediná správná cesta všimnout si, co je vůle lidu, a rozhodovat v souladu s ní. Naštěstí nežijeme v době, kdy lid slouží pánovi, ale právě naopak – v našich časech slouží zvolení zástupci svému lidu, Lužickým Srbům. Velmi si vážím mnohaletého působení a činnosti Domowiny, ale vidím, že na všechno její

Co to znamená pro vztah Domowiny a Lužickosrbského sněmu? Kde leží diskrepance mezi stanoviskem Domowiny a Lužickosrbského sněmu? Domowina jako spolek je zástupce lužickosrbských zájmů. K provedení autonomie bohužel toto zastoupení není dostatečné. K tomu je potřeba lidového zastoupení. A tím chce být Lužickosrbský sněm. Zastoupení národních zájmů a národní zastoupení jsou dvě rozdílné věci. Zastoupení zájmů hromadí a definuje zájmy skupiny a pokouší se je prosadit tak, že tlačí na opravdové nositele rozhodnutí. Konkrétně Domowina zastupuje zájmy Lužických Srbů vůči Německu, Sasku a Braniborsku a ty se pokouší ovlivňovat. Konkrétní rozhodnutí pak leží na těchto státech a jejich institucích. Národní či lidové zastoupení je oproti tomu samo nositelem rozhodnutí; nepotřebuje prostředníka, který by jednal přes externí státní aktéry. To je to, co sněm chce. To je samostatnost. Samozřejmě v nějakých hranicích. My nejsme separatisti, jsme občané Spolkové republiky. Sněm nechce být dalším zastoupením národních zájmů, chce být všelidovým zastoupením. To je docela jiná rovina jednání. Nepovažujeme se tedy za konkurenci Domowiny, nýbrž za její doplnění. Jako to, co až dosud Lužickým Srbům chybělo na cestě k úplné samostatnosti. Zvoleným sněmem jsme ještě v rané fázi ustavení všelidového zastupitelského sboru, máme před sebou ještě dlouhou cestu. Ale první krok jsme udělali. Chceme-li opravdovou a rovněž právně zaručenou samostatnost, čeká nás ještě mnoho jednání. Totéž platí pro reformu Lužickosrbského zákona. Tato cesta bezesporu zasáhne i stávající grémia, proto po ní nemůžeme jít sami. Proto musíme spolu mluvit. Chci tedy skončit apelem Lužickosrbského sněmu: mluvejte s námi! Mluvejte s námi, abychom cestu za lužickosrbskou samostatností zvládli spolu! Náš společný cíl je stejný: pracovat pro dobro Lužických Srbů. Mluvejte s námi, ať odstraníme nejasnosti. Měli bychom mluvit jednou řečí, aby nedošlo k dalším nedorozuměním.“ Atd. ještě několik vět v tomto duchu.

Reakce přímo na valné hromadě přišly dvě – Dawid Statnik jako předseda Domowiny řekl: „Postoje, jak byl tento, si vážím a na jeho základě je vzájemná rozmluva možná.“ Následně předchozí jednání Domowiny a dosavadní člen jejího spolkového předsednictva Bjarnat Cyž pokus o smír odmítl: „Už asi podvacáté musím sejmíkárům říct, že plují na jakémisi obláčku na nebesích, odkud nevidí realitu platných zákonů. To, o čem oni hovoří jako o svém cíli, my zkoušíme vyjednat už léta. Ale není pro to opora v žádném zákoně. Chceme-li všelidové zastupitelstvo, musíme nejprve změnit zákony v Německu. Tato změna trvá generace, proto je škoda dneska s tím ztrácet čas.“

K dalším podstatným manévřům mezi sněmem a Domowinou patřil koncem srpna 2019 sněmovní návrh čtyř kandidátů do saské Lužickosrbské rady (jež funguje při Saském zemském sněmu a na rozdíl od braniborské není volena), kteří by vyhovovali i Domowině a měli tak mezi lužickosrbskými institucemi silnou legitimitu. Sněm v tu dobu začal připravovat konferenci o vzdělávání, formulovat požadavek celodenního rozhlasového vysílání (Domowina přitom prosadila vysílání od ledna 2020 o hodinu denně delší, než tomu bylo doposud) a především právní výbor parlamentu představil návrh nového zákona, který by ustavil pro Lužické Srby ve vztahu k německému státu nějakou právní osobu včetně jejích orgánů (samozřejmě s ambicí, aby se touto osobou stal sám Lužickosrbský sněm). V září 2019 se sněm obrátil na spolkovou kancléřku, spolkového ministra vnitra, předsedy frakcí ve Spolkovém sněmu a předsedu Spolkové rady s prosbou, aby Německo přistoupilo k podpisu Úmluvy č. 169 Mezinárodní organizace práce (jedna z organizací OSN) z roku 1989, jež má „prosazovat práva původních a domorodých národů a chránit jejich právo definovat své vývojové priority“; dle představitelů sněmu jde o jediný mezinárodně závazný právní nástroj, jak mohou původní národy trvat na prosazování vlastní správy. Tuto Úmluvu o původních a kmenových národech doposud ratifikovalo dvacet dva států, především státy Jižní Ameriky; z Evropy pouze Dánsko, Nizozemí, Norsko a Španělsko. Koncem října

přišla odpověď ze spolkového kancléřství, že Německo k Úmluvě přistoupí, „třebaže ta vznikla na podporu národů postižených kolonizací, což není případ Německa“. Sněm vyjádřil spokojenost s dobrou vůlí kancléřky, ale podotkl, že Lužičtí Srbové svou zkušenost s kolonizací mají. Sněm také (stejně jako Domowina) usiloval prosadit některé své nápady do vznikající koaliční smlouvy nové saské zemské vlády (o tom podrobněji přístě).

Celkově lze říct, že za první rok existence Lužickosrbského sněmu si na něj lidé zřejmě zvykli, byť nadále platí, že je brzy sdělovat, zda instituce celku národa má být co platná. Samozřejmě představitelé sněmu se snaží dokázat, že nová instituce smysl má. Pokud jde o vztahy s Domowinou, hodnocení vzájemné spolupráce u obou institucí se prozatím – nikoli překvapivě – liší. Domowina si lebedí, že „sněm jsme vícero veřejnými zakázkami zapojili do činnosti Domowiny“, sněm naopak hořekuje, že „bohužel rozpravy s Domowinou prozatím nemají tu kvalitu, jakou bychom si představovali“. Čili co bude dál, uvidíme. – Úplným závěrem dodávám, že v tuzemsku Lužickosrbský parlament zafungoval bezvadně jako reklama na srbskou Lužici, byl o něj zájem. Jak je uvedeno výše, Josef Blažek o něm psal pro server *Novinky* („Lužičtí Srbové zvolí vlastní parlament“, 23. října 2018, k dohledání snadno online), já o proběhlých volbách hovořil cca deset minut v Českém rozhlasu Plus v pořadu „Den podle Lucie Vopálenské“ (5. listopadu 2018 od 17:09 do 18:00, již není online). Zprávu tehdy měla rovněž ČTK, od ní ji převzaly další zpravodajské servery.

UMĚNÍ

Česko-saská výstava v Saské Kamenici a Praze

Symbolicky na den sv. Václava roku 2018 byla ve státním archeologickém muzeu v Saské Kamenici (*Staatsliches Museum für Archäologie Chemnitz*, zkratka SMAC) zahájena výstava nazvaná poeticky *Sachsen Böhmen 7000. Liebe, Leid und Luftschlösser (Sasko Čechy 7000. Lásky, žal a vzdušné zámky)*. SMAC ji uspořádalo ve spolupráci s Národní galerií v Praze. Na jaře 2019 na ni navázala česká verze, jež našla zázemí ve Šternberském paláci v Praze pod názvem *Čechy–Sasko. Jak blízko, tak daleko*. Hlavními kurátory byly archeoložky Doreen Möldersová a Claudia Vattesová, na české straně spolupráci zajišťovali historikové umění Olga Kotková a Marius Winzeler, nyní ředitel sbírek starého umění Národní galerie v Praze. Jako „styčný důstojník“ mezi oběma stranami působil v první fázi Martin Musilek, poté absolventka oboru historie na FF UK Praha Lenka Nemravová. K oběma výstavám vyšly již katalogy, objemnější pro saskou variantu; na tomto místě se pokusím předstřížit jen několik svých dojmů z obou.

Velmi ambiciózně působila saská varianta výstavy, umístěná v důstojných a moderních prostorách muzea v Saské Kamenici. Poněkud matoucí byla však její architektonická koncepce, dělící prostor do řady jen volně chronologicky řazených oddílů, sjednocených možná až příliš neotřelou barevností a k barvě vždy jednou osobností (např. sv. Ludmilou); tuto kompozici převzal potom i katalog, který je členěn podle poeticky pojatých témat (*Zvědavost, Krize* apod.). Návštěvník výstavy tak někdy poněkud bloudil, pohyboval se v kruhu, na některých místech nebyly jasné časové přechody a návaznost jednotlivých oddílů. Kurátoři výstavy se snažili vždy vedle sebe postavit exponáty saské a české provenience – toto odlišení, které umožnilo srovnání, tj. vlastní princip výstavy, vyžadovalo ale velmi bedlivou četbu popisků. Snad bylo cílem exponáty důsledně neoddělovat, což na jednu stranu (např. u člověka neznalého tajů archeologie) dobře navozovalo dojem jednoho společného kulturního prostoru, zvláště v dobách prehistorických a raně středověkých, na druhou stranu právě znemožňovalo odlišit na první pohled, co bylo „české“ a co „saské“.

Je ovšem třeba říci, že se autoři výstavy věnovali jen poměrně málo vymezení toho, co vlastně znamená „saský“ a „český“, „Sasko“ a „Čechy“; i ono „7 000“ si musel návštěvník spíše domyslet – totiž jako dobu vzájemného potkávání od dob pravěkých. Oba geopolitické pojmy jsou značně vágní, proměňují se v čase. Známý jsou proměny a posuny saského teritoria kdysi z oblasti Dolního Saská (sídla saských kmenů, jež daly dnešnímu Sasku jméno, přece leží mimo území současného Freistaat Sachsen na Labi). Proměňovaly se samozřejmě též hranice českých zemí – nebo České koruny? Absence tohoto konceptuálního vymezení je poměrně zásadní a ex-pozice tak působila někdy poněkud nahodile.

Přínejmenším pro období do začátku raného novověku (tj. cca do 16. století) ze srovnání exponátů jasně vyplývá, že český prostor byl mnohem rozvinutější. Dodnes je na umělecké předměty i archeologické vykopávky bohatší než prostor saský, co se kvantitativně i kvalitativně týče. Fáze posun se stírá až v době husitství, kdy české země pozvolna ztratily svou vůdčí uměleckou úlohu ve střední Evropě a stáhly se do určité izolace.

Výjimečná byla možnost spatřit relikvářovou bustu sv. Ludmily (autoři výstavy přitom podrobně nastílnili různé hypotézy, odkud tato první světice rodu Přemyslovců mohla pocházet), poměrně dobře byli představeni míšeňští biskupové jako určité pojítko mezi Čechy a Saskem (zejména Bernard III. z Kamence), vůbec však nebyla ani zmíněna např. osobnost Adléty Míšeňské, první manželky Přemysla Otakara I., ačkoli pozdější sňatkové aliance mezi míšeňskými markrabaty a českými králi (Vilém Jednotou, † 1407, manžel Alžběty Moravské, neteře Karla IV.) připomenuty byly. Vzhledem k předstávané problematice byly nezbytné mapy, spíše však orientační – ke slovu nepřišla ani hornolužická hraniční listina z roku 1241 vymezující právě hranici mezi míšeňským a pražským biskupstvím. Jistě by se mohla připomenout další pojítka, jako rodina Salhausenů, Kolditzů, klášter Altleitz atd.

V období gotickém i barokním pak jasně dominovaly exponáty z historické Horní Lužice (příčímž svěbytnost této někdejší země České koruny se v konceptu Saská opět poněkud vytrácela), zejména z tamních katolických církevních institucí, což je dáno jistě i badatelským zaměřením M. Winzlera. Poněkud marginalizované se mi naopak jevílo představení luteránského umění, které přitom představuje krásný příklad spolupráce např. s regionem Děčín, Ústí a vůbec v Krušných horách. Návštěvník měl možnost zhlédnout obrazy Lucase Cranacha staršího, seznámit se s příběhy pobělohorských exulantů či ochranovské jednoty. Připomenuty byly výraznější osobnosti doby osvícenství. Poměrně známé jsou česko-saské kontakty v době romantismu, představené zejména na příkladu malířství (Caspar David Friedrich), naopak originální a výtečná byla vzpomínka na česko-saské (německé) vztahy, zejména jejich každodennost, v době socialistických režimů. Opět se zde však jasně nerozlišoval prostor Saská od ostatních částí východního Německa. Poněkud nepřesné byly i popisky některých exponátů.

Pouze skromnější verzi výstavy si mohla dovolit Národní galerie v Praze. Zde se kurátoři zejména v gotice a baroku zaměřili opět hlavně na exponáty z Horní Lužice (jako např. mnohokrát vystavované *Stojící Jezulátko* z kláštera Mariiny Hvězdy), a to nikoli poprvé v českém prostředí – vzpomeňme na výstavy věnované baroknímu i gotickému umění v Severočeském muzeu v Liberci. Poněkud namátkově potom působil výběr některých předmětů z prostředí saských hornických měst doby renesance, jež ovšem zajímavě doplnil např. *Vzkříšený Kristus se smrtí a donátorem* a další díla od Mistra IW. Opomenuty nebyly ani jáchymovské tovary, důležitý projev vazeb propojujících obě strany Krušných hor. Spíše jen jednotliviny mohly být vystaveny pro 20. století (poněkud uměle působilo zařazení Oskara Kokoschky do kontextu česko-saských vztahů). Např. slavný trabant Davida Černého *Quo vadis* z roku 1990, ironickou zkratkou připomínající vystěhovávání Němců z NDR přes Československo na podzim roku 1989, byl vystaven jen v podobě

makety; zde byli kurátoři limitováni nejen finančními prostředky, ale i prostorem.

Ve Šternberském paláci byl zejména na popiscích patrný i chvat, s nímž byla výstava připravována – texty byly patrně překládány z němčiny, dosti nepřesně a i s některými věcnými omyly. Opět se zde bohužel úplně ztrácela specifika lužických markrabství, česko-saské vztahy byly nahlédnuty spíše z „ptačí perspektivy“ – přičemž některé jejich facetky, jako např. vztahy mezi Habsburky a Wettiny v 16. století, byly opomenuty.

Jan Zdíchyne

HUDBA

Druhá premiéra Kocorova oratoria

O víkend 6. a 7. dubna bylo v Chrósčicích a v Křížovém kostele v Drážďanech teprve podruhé v historii (!) uvedeno oratorium Korly Awgusta Kocora *Israelowa zrudoba a tróšt*. Šlo o mimořádnou příležitost seznámit se s patrně nejnáročnějším Kocorovým dílem. Spolu s *Lužickosrbským requiem* tvoří dvojici Kocorových duchovních oratorií a jeho osudy výmluvně dokumentují, s jakými těžkostmi je spojeno uvádění velkých vokálních děl lužickosrbské hudby.

Již ve své době (na počátku 60. let 19. století) bylo dílo komponováno pro reprezentativní příležitosti, při nichž účinkovali lužickosrbsští hudebníci společně s profesionálními umělci. Nebylo tedy určeno pro běžný hudební provoz v lužickosrbském prostředí a není ani spojeno s konkrétní liturgickou příležitostí (jako například pašije). Vzhledem k této okolnosti vlastně ani není divu, že z oratoria byly za Kocorova života představeny pouze vybrané části. K ostatním dokonce skladatel ani nezkomponoval orchestrální party.

Po Kocorově smrti oratorium upadlo v zapomnění, na světlo světa se začalo vracet až koncem 80. let 20. století, kdy Alojs Hantuš při pátrání po vhodné liturgické hudbě v lužickosrbské řeči Kocorova duchovní oratoria objevil a stal se hnací silou iniciativy za jejich veřejné uvedení. Po úspěšné premiéře *Lužickosrbského requiem* se v roce 1994 veřejnosti představila i *Israelowa zrudoba a tróšt* – ve zkrácené podobě a se stylově věrnou orchestrací Stefana Malzewa. V této úpravě skladba zazněla i při letošních koncertech.

I v dnešní době je provádění Kocorových duchovních oratorií úkolem přesahujícím běžné možnosti těles, která se zabývají interpretací lužickosrbské hudby. K tomu, aby mohlo být oratorium po 25 letech znovu představeno veřejnosti, spojily síly sbory Meja a Lipa, sbor a orchestr SLA, Sinfonietta Drážďany a sólisté Romy Petrick, Britta Schwarz, Jens-Uwe Mürner a Matthias Henneberg pod dirigentskou taktovkou Judith Kubicec. Celkem šlo o přibližně 40 hudebníků a 80 zpěváků.

„Nikdy bych nepředpokládal, že oratorium *Israelowa zrudoba a tróšt* dokážou tak znamenitě přednést sbory, které nejsou profesionální (*Laienchor*),“ hodnotil výsledek Stefan Malzew pro *Serbske nowiny*. Této pochvaly ovšem musely předcházet dalekosáhlé přípravy. Sbory Meja a Lipa se nastudování oratoria věnovaly dva roky, a to při zachování (nebo jen mírné redukci) své běžné činnosti – koncertů a zkoušení nového repertoáru. Při tom se musely popasovat s hudbou, jež se svým výrazem i harmonickými postupy značně odlišuje od hudby, které se tyto sbory standardně věnují. To vše v situaci, kdy opravdu jen málokdo mohl mít představu, jak bude (a jak má) celkový výsledek znít.

Okolnosti nálezu partitury a peripetie s jejím dalším zpracováním a poté nastudováním popsal Hantuš pro Lužickosrbský rozhlas takto:

„V archivu Lužickosrbského ústavu jsem narazil na partituru velkého oratoria *Israelowa zrudoba a tróšt*. Viděl jsem, že to pro potřeby mého tehdejšího chrámového sboru příliš vhodné není. Použili jsme z něj chorál Ach, wróc so hrěšniko, ale u všeho ostatního chyběl do-

provod, ať už klavírní či varhanní, proto jsem to na nějaký čas pustil ze zřetele. Soustředil jsem se na Lužickosrbské requiem, u něhož byla k dispozici kompletní Kocorova partitura, kterou stačilo jenom opsat a rozmnožit. Po tom, pravda, úspěchu a uznání, které jsme sklídili za premiéru Lužickosrbského requiem, jsem dostal odvahu se pustit i do velkého oratoria Israelowa zrudoba a tróšt.

Nejprve jsem si vypůjčil partituru a doma jsem ji s jedním přítelem ofotografoval. Potom jsme všechny ty strany kopírovali na velký fotografický papír, sami jsme si to vyvolávali. Pak jsem si prohlédl kompletní dílo a zjistil, že je velmi, velmi obsáhlé a dlouhé. A teď co s tím. Měl jsem jednoho známého (Stefana Malzewa), který byl kapelníkem ve Zvěříně. A ten už jednou předtím pro můj chrámový sbor dělal jednu malou instrumentaci z Kocorova oratoria Zima. Tak jsem si na Stefana vzpomněl a řekl jsem si, že se ho zeptám. Byli jsme s rodinou na dovolené někde za Berlínem a jednou jsme jednoduše celá rodina zajeli do Zvěřína. A jak někdy i náhoda pomůže, rozbilo se mi přímo tam ve Zvěříně auto a oprava trvala tři dny. A tak jsme tam chtěli nechtě museli u něj tři dny zůstat a při tom bylo dost času prodiskutovat koncepci, která musela také odpovídat možnostem, které jsme za časů NDR měli. A tak jsme řekli: ne víc než čtyři sólisté a délka něco přes hodinu, maximálně hodina a půl. V takovém rozsahu bylo tehdy zvykem dělat duchovní koncerty. Také tu instrumentaci nedělat přespříliš velkou, protože se to muselo všechno platit. On jako skladatel se na celou věc díval trochu jinak, věděl, z jakého století ta hudba pochází a jaká byla tehdejší hudební tradice v žánru oratorií – mezi Kocorovy vrstevníky koneckonců patří Mendelssohn, Brahms, dávno předtím psal oratoria Händel. A myslím, že Kocor na tuto tradici navazoval.

Potom přišla velmi intenzivní fáze, kdy Stefan Malzew dokončoval instrumentaci a já jsem z toho paralelně doma dělal klavírní výtah, aby bylo možné začít zkoušet. Pevně jsem si předsevzal, že se sborem začnu zkoušet, teprve až bude napsána poslední nota. Tehdy jsem měl totiž špatnou zkušenost s Lužickosrbským requiem, kdy jsme ještě neměli všechny noty pro orchestr a termín koncertu se blížil – a takový stres už jsem nechtěl zažít. Proto se to všechno trochu protáhlo.

Po pravdě řečeno, největší problém byl sehnat dostatečně velký sbor. Počítal jsem s účastí souborů lidové hudby, ale po roce 1989 se jim otevřely nové možnosti nahrávání atd., což jim pochopitelně bylo bližší. Proto jsem měl velkou radost, když se na mou výzvu ozvala Bogna Korjeńkowa, která tehdy vedla Chróścický kostelní sbor: „My činimy sobu.“ To bylo hned o čtyřicet zpěváků víc, k tomu jsme ještě sehnali jeden příležitostný sbor. Měl jsem velkou radost, když jsem se zeptal intendanta SLA Detlefa Kobjely a on mi hned řekl, že mě bude podporovat. A ta podpora šla tak daleko, že se k nám připojily i orchestr a sbor SLA. To nás tehdy velmi posílilo. Nakonec nás bylo asi sto zpěváků. A taková masa byla taky pro takové oratorium třeba.

Pak tu samozřejmě byla otázka financování. Já jsem dělal kalkulaci ještě v době NDR. S mým sborem i s jinými skupinami jsme natočili cédéčko, nebo tehdy spíš asi kazetu, s vánočními zpěvy. A to jsme prodávali po katolických farnostech a z toho jsme nasbírali peníze. A myslím, že ještě s nějakou podporou od Cyrilometodějského spolku bychom

mohli ty peníze mít pohromadě. Po revoluci najednou bylo všechno mnohem dražší, já jsem ani neměl přehled, co a kolik teď stojí.

Před premiérou jsem navíc ještě vážně onemocněl, a byl jsem šťastný, že mě tehdy mohla zastoupit Judith Kubicec jako mladá studentka dirigování; vedla poslední zkoušky a řídila potom i samotnou premiéru.

Tak náročné nastudování přirozeně nemůže zůstat jen u pár provedení a bez nahrávky. Kocorovo oratorium Israelowa zrudoba a tróšt bude na podzim příštího roku uvedeno znovu. O víkendu v polovině října budou dva koncerty v Budyšině a v pátek 23. října dokonce i na českém území, v České Lípě. Budyšínské koncerty se budou nahrávat, takže následně by měla vzniknout i oficiální nahrávka a tak i dokumentace tohoto odvážného počínu. Protože kdo ví, kdy se zase něco tak náročného a unikátního podaří dát dohromady.

Jan Breindl (redakčně upraveno)

OČIMA Lukáše Novosada

Návštěva českého kardinála v srbské Lužici

V úterý 2. července 2019 navštívil nejvyšší představený katolické církve v Česku Dominik kardinál Duka jedno z nejvýznamnějších mariánských poutních míst v Německu – lužický Róžant, kde spolu s drážďansko-míšeňským biskupem Heinrichem Timmereversem a deseti lužickosrbskými katolickými duchovními odsloužil poutní mši u příležitosti svátku Navštívení Panny Marie. Mše se účastnilo několik set Lužických Srbů – ne všichni se vešli do kostela, mnozí postávali na farním dvoře – a byla vedena střídavě lužickosrbsky, česky, německy a latinsky. Návštěva na úrovni kardinála se v srbské Lužici odehrála naposledy před sedmadvaceti lety, kdy byl v úřadu Miloslav Vlk, který rovněž navštívil rózantskou pouť. A protože s Lužickými Srby se stýkal také jeho předchůdce František Tomášek, lze konstatovat jednak to, že Dominik Duka vůči našim sousedům dodržel tradici, a jednak to, že (byť třeba jen symbolická) podpora Lužických Srbů ze strany českých kardinálů tvoří další významný a dosud nepopsaný historický díl vzájemných vztahů.

Své kázání Duka opřel právě o připomínku společných česko-lužickosrbských dějin a připomněl i existenci Lužického semináře a jeho význam pro společné vztahy. Samotné kázání bylo proneseno lužickosrbsky v překladu a přednesu faráře Gerata Wornara z Bačonně. Když kardinál hovořil spatra, mluvil německy, kdežto modlitby

Kardinál Dominik Duka koncelebruje mši v Róžantu, foto Kateřina Kovanic.

se snažil přednášet lužickosrbsky. (A pral se s neznámou řečí, kterou dle svých slov veřejně vyslovoval poprvé, statečně, ačkoli mu do ní intuitivně skákal polský přízvuk.) Kardinál přítomné věřící, sám zjevně dojatý jejich počtem, pochválil za předvedený pěvecký výkon – něco takového prý zažil poprvé a výsostný zážitek mu „posílil vlastní víru“. Přitom dodal, jak složité je celebrovat mše v katedrále svatého Víta, kde se duchovní sice dokázali vyrovnat s obrovským počtem turistů a nabízejí bohoslužby a zpovědi ve španělštině, angličtině, němčině a dalších velkých evropských jazycích, jenže nevědí, co si mají počít s nynějšími nájezdy čínských křesťanů.

To biskup Timmerevers především děkoval kardinálovi i věřícím, že uprostřed pracovního týdne vážili cestu do Lužice, a vyzdvihl význam křesťanských poutí pro duchovní život každého jednotlivého věřícího. Jelikož tedy šlo o poutní bohoslužbu, dodejme, že se dostavilo devět krátkých procesí z okolí, například z Budyšina, Chrósćic, Ralbica či Radworu. Kardinál sám byl přivezen z nedalekých Sernjan kočárem pana Adalberta Bulanka (který dle svých slov takto vezl už několik biskupů, leč kardinála poprvé, takže rovněž pro něj se jednalo o mimořádný zážitek). Na mši předzpěvoval sbor Lilija pod vedením Bernadety Šolčiny, na housle hrál Antonijo Matik, na varhany Matej Kowar. Přítomno bylo také několik desítek českých věřících, z SPL přijelo jedenáct členů, z libereckého spolku SAL dva. Po mši se tito všichni, stejně jako zástupci lužickosrbského Towarstwa Cyrila a Metoda pod vedením Jurije Špitanka, setkali na růžantské faře při tradičním *kofejpiću* s přítomnými duchovními včetně kardinála a biskupa a měli prostor k soukromým rozhovorům – v tom s předsedou SPL kardinál Duka přiznal, že do Róžantu přijel rovnou z mezinárodního filmového festivalu v Karlových Varech, že zdlouhavé cesty nelituje, zato že ho mrzí, že neměl víc času pilovat svůj přednes lužické srbsštiny.

O návštěvu českého kardinála v srbské Lužici jsme velmi stáli, neboť Dominik Duka jako milovník historie a obzvlášť lucemburské epochy o Lužických Srbech ledacos ví. Zdá se to jako včera, když jsme v listopadu loňského roku seděli po jedné z našich výjezdních osvětových přednášek o srbské Lužici v hospodě a jeho návštěvu vymysleli. Sluší se přiznat, že hlavním strůjcem nápadu byl Ondřej Kříž, synovec člena předsednictva Antonína Kříže a student pražského kněžského semináře. Ideou návštěvy českého kardinála v Lužici jsme potom nakazili naše lužickosrbské přátele, především zmíněného Jurije Špitanka, a ti potom pozvání dotáhli oficiální cestou – respektive přesvědčili o jeho vhodnosti své duchovní. Návštěva v srbské Lužici skutečně rezonovala a samozřejmě o ní referovala všechna lužickosrbská média; týdeník *Katolski posol* mu ve svém letošním sedmadvacátém čísle věnoval pět stran z celkových dvanácti. Fotogalerie na facebookové straně uvedeného týdeníku se stala jedním z nejsledovanějších příspěvků v její historii, ostatně na své webové stránce ji u zprávy o kardinálově lužickosrbské pouti sdílelo rovněž pražské arcibiskupství.

Spolupráce srbské Lužice s ním snad bude pokračovat i nadále – přinejmenším při oslavách jedenáctistých narozenin svatě Ludmily. Paktovat se s Lužicí holt má smysl.

OČIMA Milana Hrabala

40. ročník svátku lužickosrbské poezie

V sobotu 13. července do „hlavního města Lužických Srbů“ Budyšina dorazily dvě desítky literátů z různých koutů Německa i ze zahraničí. Důvodem byla Budyšínská noc poezie, což byl název pro 40. ročník Mezinárodního svátku lužickosrbské poezie.

Byl věnován nedávno zemřelému básníkovi Kitu Lorencovi. Hlavním iniciátorem byl tradičně básník a spisovatel Benedikt Dyrlich, tentokrát však pořadatelem nebyl Zwjazk serbskich wumělcow, ale německý PEN klub a Turistický spolek Budyšin (Tourismusverein Bautzen e. V.).

Nejprve se odpoledne v salonku budyšínského hotelu Akzent setkali členové německého a českého PENu, aby se vzájemně seznámili, poinformovali o činnosti obou organizací a předjednali téma podzimního jednání v Praze formulované otázkou: Je nebo není v Německu a Česku ohrožena svoboda slova? Velmi zajímavým příspěvkem k tomuto tématu byly informace členky kurdské pobočky PENu v Německu básnířky Chimen Murad o nedobré situaci kurdských spisovatelů v Turecku. Byl jsem požádán o stručnou informaci o českém PENu a situaci v České republice, kterou doplnil svými poznatky druhý český host – básník a literární kritik Ivo Harák.

Nedlouho po skončení rozpravy se spisovatelé přesunuli do dějiště básnického svátku – do historické vodárenské věže známé pod názvem Stara wodarnja (německy Alte Wasserkunst). Vzhledem k deštivému počasí nebylo možné plánované čtení uskutečnit na zahradě vodárny, a tak v 18:00 poezií a hudbou ožil poněkud stísněný, ale inspirativní prostor v přízemí vodárny. Zájem o jubilejní setkání projevil třiatdacet básníků a básnířek, kteří ve svém rodném jazyce přednesli báseň nedávno zemřelého mistra lužickosrbského jazyka a poezie Kita Lorence, jemuž byl program zasvěcen, a poté přidali svůj vlastní text. Přítomnost básnickovy vdovy Elke dodávala pořadu osobní charakter a nebylo divu, že na recitujících byl často patrný velký respekt.

„Domáci“, tedy autoři německí a lužickosrbské, sice převažovali, ale mezi účinkujícími byli také představitelé jiných jazyků. Vedle němčiny a horní- a dolnolužické srbsštiny zazněla z úst již zmíněné básnířky Chimen Murad kurdština, polštinu rozezněla Justyna Michniuk a češtinou jsme přispěli já a Ivo Harák. S gusem jsem přečetl překlad žertovně ironické Lorencovy básničky o „družstvu tolerantních nevěrníků“, a měl jsem pocit, že paní Elke mému překladu rozumí. Rád jsem také oprášil svou báseň napsanou v roce 2010 pod dojmem Dyrlichovy vážné nehody – s radostí, že vše dobře dopadlo. Svůj lužickosrbský překlad této básně četla Róža Domašcyna, poté Měrana Cušcyna překlad německý. Ivo Harák ke svému překladu Lorencovy básně přidal svou, inspirovanou zážitkem velké povodně, kterou jsme společně zažili při jednom ze Svátků poezie právě v Budyšíně. Tehdy jsme byli na jeden den odříznuti od všech cest do Čech a bylo dojemné, jak nám mnozí nabízel azyl, než voda opadne... „Z řady“ vybočil básník a hudebník Tomasz Nawka, jenž ozvláštnil program písní na text Kita Lorence. Tentokrát svůj zpěv doprovodil nikoli dudami, ale kytarou.

Dvouhodinovým pořadem citlivě provázel Benedikt Dyrlich (duchovní otec a motor předchozích devětatřiceti ročníků lužickosrbských oslav poezie). Hudební doprovod obstarala bluesově vyladěná dvojice Kezia Editha Christy (zpěv) a Thomas Bachmann (kytara) z Lipska. Sluší se poznamenat, že účinkující vystoupili bez honoráře.

V rámci pořadu Dyrlich osobně poděkoval pěti lidem, kteří se podle jeho názoru dlouhodobě nejvíce zasloužili o úspěšný průběh básnického festivalu, a obdaroval je osobním dárkem – lahvi kvalitního burgundského. Byli to Beno Budar (básník, spolupracovník a účastník všech čtyřiceti ročníků), Měto Benada (staral se o organizaci festivalů hlavně po finanční stránce a logistice), Alfons Wićaz (spoluorganizátor a publicista), Marko Suchy (dřívější šéf Nadace pro lužickosrbský národ, který festival podporoval). Byl jsem velmi poctěn, že jsem patřil do té pětky.

Po skončení oficiálního programu se autoři setkali s publikem při grilované klobásce a sklenici piva nebo vína. A já opět zjistil, že i když jsem se s těmi nejvytrvalejšími přáteli loučil krátce před půlnocí, se všemi jsem nestihl pohovořit. Nezbyvá tedy než doufat, že jiskra naděje na další pokračování podobných setkávání byla právě tento den zažehnuta.

V neděli uspořádal Benedikt Dyrlich pro zájemce výlet po lužickosrbském venkově. S chutí jsem nabídky (spolu se spisovateli Christianem Pechem a Haraldem Gröhlerem) využil – rád jsem si připomněl některá známá místa a přitom se dozvěděl dost nových informací. Navštívili jsme třítisícovou vesnici Radwor, kde převa-

žuje lužickosrbské obyvatelstvo. Pamětní desky v obci a především na hřbitově upomínají na bohatou kulturní minulost. Působili zde například básníci Jakub Lorenc-Zalěski a Józef Nowak, hudebník Jurij Winar, autor lužickosrbsko-německého slovníku Jurij Kral, bojovnice za rovnoprávnost žen a proti nacismu Marja Gról-musec a první blahoslavený Lužický Srb Alojs Andricki. Nestihli jsme najít hrob první lužickosrbské učitelky a spisovatelky Marji Kubašec ani rodný dům publicisty a spisovatele Cyrila Koly.

V radworském kostele Panny Marie Růžencové je věnována zaslouženě velká pozornost životu a odkazu kněze a mučedníka Aloje-se Andrického, který zahynul v roce 1943 v koncentračním táboře Dachau. Po jeho blahorečení v roce 2011 se právě v tomto kostele a jeho zahradě konala slavnost za účasti drážďansko-míšeňského biskupa Joachima Reinelta, zástupu věřících i ostatní veřejnosti. Dodnes zde cítím povznášející pocit lidského společenství mezi příslušníky malého národa, kteří s pokorou i štěstím uctívají svého prvního kandidáta na svatého.

Další zastávkou byl památkově chráněný hřbitov v Ralbicích. Čím je unikátní? Neboťtíci se tu totiž ve svých hrobech zdrží pouhých dvacet let. Zato každý má ten svůj jen pro sebe – včetně bílého kříže se zlaceným Ježíšem. Když jsem tady byl poprvé před zhruba pětadvaceti lety, bylo přední „políčko“ plné jako dnes, pamatuji též roky, kdy bylo prázdné a naopak vzadu bylo plno. Nemohu se ani po letech zbavit úzkostného pocitu z této zdejší striktně dané druhé konečnosti pozemského pobytu...

Poslední zastávka patřila – jak jinak – Róžantu. Slavnostní tečkou před návratem domů bylo několik doušek zdejší zázračné vody (i přes německé upozornění na jakési bakterie) a krátká návštěva zdejších nešporů v poutním kostele Panny Marie. Zajímalo jsem se, jak je to s ohrožením kostela a jeho okolí těžbou kaolínu. Zdálo se, že nebezpečí není zažehnáno, jen zatím „není nic vidět“.

Na závěr se vracím k nejpodstatnějšímu důvodu návštěvy Lužice – básníkovi Kitu Lorencovi a jeho dílu. Na Budyšínské noci poezie zazněly v češtině tyto dvě básně, které čtenářům nabízím k přečtení:

Kito Lorenc

Holoubek dvě bílé nožky má

a jednoho dne jsem si přivedl svou milenkou
domů a představil ji ženě
Moje žena hnědé oči Ona modré
Moje žena muškát Ona pepř
Moje žena ji měla ráda Ona zas ji
Já je taky Koník vesele poskočil
nikdo smutně nezaplakal Od té doby
jsme snídali ze tří talířků
mističek třemi lžičkami tak
dělili jsme se o chuti do mrti o
růst i půst Brzy nám dali
větší byteček a moje žena
přivedla svého druhého a moje milenkou
přivedla svého druhého a oba druzi
přivedli své družky Když jsme
dostali obytný blok božínku
ty páternostery do nebe a dolů z nebe
lidičky byli jsme družstvo! Potom
jsme obydleli město nakonec zemi tady
jsme žili všichni pospolu v nových
společenských poměrech
Teprve teď přišel anonymní dopis
Vy jeden podivný básnický subjekt Vy
A tak jsem vzal zpět holoubka muškát
pepř koníka
a odešel do ústraní Mějte se
šťastnou cestu ať se vám daří a

*Z lužickosrbského originálu Holbik dvě běle nózce ma (Ty porno mi, 1988)
přeložil Milan Hrabal, vyšlo v antologii Jazyk, jímž porozumíš větru.*

Kito Lorenc

Konec představení (mému bratru herci)

Opona poprvé padá. Kdo tu tleská, to je začátek konce? Vždyť víte: Aplaus netrvá věčně. Skloňte se, dokud stojíte nahoře, ale pospěšte si, neboť spěchají také ti, kteří se předtím zdržovali v šatně, věda že mají-li poté zůstat stále týmiž, stejně se nakonec pověsí na skobu. A přesto: smilujte se nad nimi, už napořád nejistými. A dopřejte konečně klidu také těm, kteří v sobě počati shromažďují se k velkému představení sebe sama. Což přesahuje hranice každého představení. Teď, když už stojíte dole, se můžete narovnat mezi všemi zůstáváte sebou, neboť jste se jim vydali. A potom jdete – Pohleďte svět: Vaše prkna. To znamená: S nimiž byla sbíta, což znamená: Máme je před sebou. Předehrávali jste nám, jak lze oběma nohama pevně ukotvenýma přesto odejít. A to je jeden z konců začátku.

*Z německého originálu Ende der Vorstellung přeložil Ivo Harák.
Převzato z internetového časopisu vybezek.eu (22. 7. 2019)*

OČIMA Ladislava Futtery

Na Mužském nejen o Lužických Srbech

Od soboty 13. července letošního roku vítá turistu, stoupajícího k vrcholu Mužského nad Mnichovým Hradištěm, na rozcestí pod vrcholem informační tabule, která připomíná, že se hora několikrát v minulosti stala místem mnohatisícových manifestačních shromáždění. Podnětem k jejímu slavnostnímu odhalení se stalo 150. výročí toho úplně prvního: 11. července 1869 zde čeští politici bouřili proti dva roky starému rakousko-uherskému vyrovnání (nejednalo se o ojedinělou událost, počínaje rokem 1868 a shromážděním pod horou Říp, odkud byl vyzvednut kámen pro stavbu Národního divadla, se českými luhy a háji šířilo „táborové hnutí“ manifestačních politických setkání, která se zpravidla odehrávala na památných a významných horách). Na Mužském se manifestovalo i za zrovnoprávnění češtiny s němčinou v roce 1900, roku 1919 se oslavoval vznik republiky a roku 1928 připomínalo deseti-letí její existence. Tato setkání však panel přechází ve vsi stručnosti a naopak pozornost srovnatelnou s rokem 1869 věnuje až 5. červenci 1933, kdy se v den slovanských věrozvěstů Cyrila a Metoděje (a ve výzvách k účasti byl zmiňován též výroční den smrti Jana Husa následujícího dne) na místě s takto bohatou minulostí uskutečnila mohutná manifestace proti perzekuci Lužických Srbů ze strany německého nacistického režimu. Naopak jen jediná věta zbyla na (prozatím?) poslední shromáždění z 2. září 1945, kdy opět prim hráli Lužičtí Srbové, respektive požadavek na připojení území obojí Lužice k Československu.

Tuto rozkročenost mezi příběhem české národní emancipace a českým zájmem o Lužické Srby, historicky oscilujícím mezi podporou kulturní svébytnosti (za niž se manifestovalo v roce 1933) a paternalistickou ochranou, ústrojně vtělenou do rozvržení pamětní desky, sledovala i komorní slavnost, jež přilákala zhruba padesátku přihlížejících. Jejím hlavním organizátorem byl duchovní otec zřízení desky Jiří Šosvald z Mnichova Hradiště, který dlouhodobě připomíná tradici manifestací na Mužském (ovšem prozatím těch starších, „nelužickosrbských“) a jenž pro svůj nápad získal podporu obce Boseň, Středočeského kraje a Muzea Mladobole-

krylo jej „štvání proti našim Němcům“ rozvášněného davu, jak si posteskl slavista Josef Páta. Pokud někým tentokrát cloumaly jakékoliv vášně, dokonale je na sebe strhla a soustředila servírovaná skvělá domácí bábovka, a tak se nad hrozbou „rozpuštění“ českého národa „v německém živlu“ zamýšlel jediný proslov (pohříchu ten prezidentův) a projevy na téma vlastenectví a národní hrdost tyto pojmy nezaměňovaly za bojovný, agresivní nacionalismus. Koneckonců není od věci si občas naživo poslechnout zpěv písně *Čechy krásné, Čechy mé*, s kterou rovněž „sousedé“ vyrukovali, i jinde než v Divadle Jára Cimrmana.

Alespoň střízlivé ocenění si zaslouží též text pamětní desky. Jednak odkazem na všechny manifestace propojuje Mužský jako místo paměti jak českých, tak lužickosrbských dějin. A jednak se ctí vychází i s popisem (právě proto, že se soustředí toliko na věcný popis) shromáždění v roce 1933, kolem jehož cíle a vyznění se v sorabistice navršila halda mýtů. Text desky se však nepokouší o širší kontextualizaci manifestace, pročež nemusí řešit paralelně pořádané (avšak veskrze komorní) projevy ve prospěch Lužických Srbů, které neuměrně zveličoval jednatel SPL Vladimír Zmeškal, ani otázku, zda shromáždění vedlo k propuštění uvězněných představitelů lužickosrbského kulturního života (ti byli propuštěni již v průběhu června, ovšem v době vrcholících příprav na manifestaci), ba ani neúspěch memoranda, odeslaného Společnosti národů v Ženevě, jenž měl za následek opadnutí dosud tak mnohostranného a živého zájmu o Lužické Srby na Mladoboleslavsku. Sice se i zde zjevil mnohokrát opakovaný, neuměrně nadhodnocený údaj o účasti 30 tisíc osob (podle mnichovohradištské kroniky se přitom sešlo 13 až 15 tisíc lidí), avšak již doprovázený opatrným „údajně“. Ostatně o počtu účastníků, lépe řečeno o tom, jaký počet bude prezentován v médiích, se vedou spory i po každé demonstraci v roce 2019, lhotejno za co či proti komu je svolána. Aby toho nebylo málo, na webových stránkách mnichovohradištského muzea je v reportáži z červencového setkání uvedena stovka účastníků, přitom jak pisatel těchto řádků, tak autor facebookového příspěvku SPL k fotogalerii ze setkání si nezávisle na sobě přítomné spočítali a k trojcifernému číslu zdaleka nedošli. Ať tak, či onak, vzhledem k tomu, že do mediálního obrazu manifestace se již v roce 1933 pevně vklínilo třicet tisíc duší, mají vlastně nárok být – s jistou mírou distance – uvedeni i na pamětní tabuli.

Skutečný věcný omyl tak zde lze nalézt pouze jeden: za hlavního řečníka během manifestace je označen brněnský starosta Karel Tomeš. Ten přitom vystoupil až v druhé polovině shromáždění a o Lužických Srbech (o nichž mnoho nevěděl) mluvil málo, naopak dlouze vysvětloval, že „Morava zná, co jest německý útisk a německá kultura“ (jeho projev byl přetištěn v libereckém *Severočeském deníku* z 9. července 1933). Hlavní referát na Mužském přednesl z pověření Národní rady československé mladoboleslavský poslanec za agrární stranu Jan Dubický (jeho řeč je – s drobnými „zmírňujícími“ úpravami otištěna v *Lužickosrbském věstníku* č. 8/1933; v kompletním znění, včetně nejvyhrocenější pasáže, v níž se dle Dubického „ukazuje na lužickém případu, v čem je klam německého vedení: Haken-Kreuz, sekera a kříž. Kříž k cizincům – sekera proti Slovanům“ v *Mladoboleslavských listech* z 8. července 1933).

Doufáme, že tento omyl nezavdává příčinu k tvoření dalších mýtů kolem Mužského, jež má hora tendenci přitahovat, a že naopak bude dále rozvíjeno to pozitivní, k čemu milé sobotní odpolední setkání i deska samá ukázaly směr – k dalšímu prohloubení zájmu o dějiny manifestací na Mužském, které dalece přesahují dějiny česko-lužickosrbských vztahů. Již na příští rok se chystá připomínka 120. výročí alespoň dle dobových údajů nejpočetnějšího shromáždění na vrchu z roku 1900. A poslední slovo jistě neřekla ani sorabistika. Vždyť 2. září 1945 – kdy se za připojení Lužic k Československu manifestovalo nejen na Mužském,

ale na osmi dalších místech „českého severu“ od Mladé Boleslavi po Varnsdorf – se nejspíš dohromady sešlo více osob než v roce 1933 na jediném místě. Protože však český sen o československé Lužici záhy pohasl, upadla událost do dokonalého zapomnění, přitom by i ona jistě stála za připomínku...

ODJINUD

Význam Mukovy *Statistiky* v pohledu dneška

Červencový *Rozhled* přináší rozhovor Juliana Nyči s etnologem Robertem Lorencem z Lužickosrbského ústavu v Budyšině, který moderně přeložil Mukovu *Statistiku lužiskich Serbow* do němčiny a připravil její kritické vydání. Lorenc studoval etnologii, bohemistiku a psychologii v Berlíně a v Brně, mimo vědecká pracoviště a projekty působil i v muzejní sféře a v turistickém ruchu. Specializuje se na kulturní a sociální dějiny Lužice, dějiny německo-lužickosrbských vztahů, jedním z jeho zájmů je studium identit. Na jeho přístupu je sympatický obdiv k Mukově práci. Připomíná, že Muka byl co do metody samouk – přesto se však s úkolem dokázal vyrovnat na dobové vědecké úrovni, a přitom jeho dílo není jen suchou vědou; že mu sice při šetření v saské Horní Lužici poskytovali data místní duchovní a že se na jeho projektu podílela Matice lužickosrbská (takto moderně se lze na celou akci dívat), že to však nijak nesnižuje hodnotu jeho práce; a že sice je to dílo nacionalistické, vymezuje lužickosrbskou identitu proti německé, zrcadlí diskriminaci, ale to není důvod ke kritice, protože to odpovídá situaci v době, kdy dílo vznikalo, a přitom Mukovi nelze vytknout zpátečnictví. Lorenc zdůrazňuje, že Muka v práci nikdy neoznačuje Lužické Srby jako menšinu – *Statistika* je podle něj fakticky deklarací práva Lužických Srbů na samostatnou existenci jednoho z evropských národů. Obsahuje také kulturně politický program. Mukovo přesvědčení, že Lužičtí Srbové mohou přežít jako národ pouze v tradičních, jazykově homogenních vesnických komunitách, podle Lorence (který to označuje za „amišský model“) nebylo realistické už ani v době vydání práce. Muka v duchu dobového myšlení považoval sociální vliv průmyslu za negativní: pochopil, že v průmyslu lužická srbská národnost nikdy nebude dominantním jazykem; neodhadl však další vývoj – ve statistice nereflexuje migraci za prací ani stárnutí populace. Lorenc přitom obhájí jazykové kritérium, podle něhož Muka posuzoval, kdo je a není Lužický Srb: jiné k dispozici nebylo, etnická identita nebyla jmenovitě ve venkovském prostředí tak moderně vyvinutá a promyšlená, aby relevantní počet obyvatel dokázal o sobě rozhodnout a k nějaké se přihlásit jinak než podle „obcovací řeči“.¹ Kriticky naopak Lorenc několikrát zdůrazňuje, že moderní srovnatelné statistiky chybějí – podle jeho názoru proto, že se dnešní Lužičtí Srbové sčítání jednoduše bojí. Přitom dosavadní vývojové tendence v Lužici zřejmě definitivně skončily s pádem hospodářského modelu posledního století a budoucí vývoj lze jen těžko předvídat, z čehož ale vyplývá, že není žádný důvod rezignovat.

Německý překlad *Statistiky* spolu s úvodními a doprovodnými texty Roberta Lorence je dostupný na lužickosrbském vědeckém portálu <www.sorabicon.de>. Tištěná publikace by měla vyjít na podzim.

Na základě článku v Rz 2019/7 a internetových stránek
<<https://www.serbski-institut.de/de/Robert-Lorenz/>>
pracovala Zuzana Bláhová-Sklenářová.

¹ K metodě a praktickému uplatnění v českých zemích viz např. studii G. ŠAMANOVÁ, *Národnost ve sčítání lidu v českých zemích, Naše společnost*, 2005, 1, nestránkováno. Dostupné on-line: <<https://cvvm.soc.cas.cz/cz/casopis-nase-spolecnost/prehled-clanku/53-2005-1/140-narodnost-ve-sitani-lidu-v-eskych-zemich>>. Staženo 23. 7. 2019.

Smysl motivů na lužickosrbských kraslicích

Etnografka Andrea Pawlikec představuje v červencovém *Rozhladu* motivy na lužickosrbských kraslicích a názory na jejich smysl a výklad. V lužickém i širším evropském kontextu lidového umění a architektury vysvětluje motiv ležatého kříže (×), kosočtverce a přibuzných motivů a jejich komposic jako ochranného (apotropaického) znamení předkřesťanského původu, působící proti zlým silám všeho druhu. Je zajímavé, že se někteří lidé dodnes stydí přiznat znalost a používání magických symbolů a rituálů, mluvit o nich. Autorka vymezuje třináct motivů a vysvětluje jejich symbolický smysl.

zbs

Tři památné domy na budyšínském Židowě

Osmý díl seriálu Trudly Malinkowé o dějinách a památkách budyšínské Michalské farnosti (který vychází v měsíčníku *Pomhaj Bóh*, tento díl je v srpnovém čísle) představuje tři významné domy na Židowě: rodný dům Jana Wjely-Radyserba (tedy zbytky obvodových zdí při Židowské ul. před č. 15, dochované po požáru domu v posledních dnech 2. světové války), pak dům, kde se narodila Zejlerova „Lubka lilija“ Amalija Šolčić, provdaná za faráře Handrije Brósku (Židowska 28, bývalý mlýn; Handrij Zejler jako student navštívil mladé manžele v Malešecích a jejich štěstí jej inspirovalo ke složení snad nejznámější lužickosrbské milostné písně), a konečně dům, v němž žil Jan Arnošt Smoler (Židowska 40). Do domu se Smoler přišel roku 1851, když si vzal Amálii, dceru vdovy Deutšerowé, a žil tam i po její smrti až do r. 1871, kdy se s dětmi a druhou manželkou odstěhoval do nového Lužickosrbského domu. Proto má hrob na Hrodzišku, kde jsou pochováni tři generace jeho rodiny.

zbs

SVĚDECTVÍ

Stránka Společnosti přátel Lužice patří na Facebooku k nejsledovanějším profilům s lužickosrbskou tematikou. Pravidelným příspěvatelem je předseda spolku **Lukáš Novosad**, jehož dva příspěvky nyní přinášíme i čtenářům ČLV.

➤ (FB 12. 7.) Kam na dovolenou?

Lužickosrbský rozhlas uveřejnil příspěvek k prázdninovým dovoleným. Pro našince stál za pozornost přinejmenším ze tří důvodů: 1. zachytil skutečně současnou horní lužickou srbsčinu několika různých mluvčích, žen i mužů, takže si každý mohl vyzkoušet, jak je na tom s rozuměním, protože kadence slov u některých mluvčích byla vskutku rychlá. 2. pomohl si uvědomit, že v srbské Lužici splývají pojmy „národní“ a „regionální“ do jednoho, protože téma příspěvku – totiž zda o tom, kam se pojedete na dovolenou, rozhoduje v domácnosti muž, nebo žena – je skutečně cosi, co bychom u nás našli jako produkt regionálních redakcí, nikoli těch celospolečenských.

No a 3. bod, kterým stál příspěvek Bena Bělka za pozornost, byl nejvýmluvnější. Zhruba v třetině příspěvku hovořila respondentka o tom, že by rádi s rodinou do zahraničí, ale že mají čtyři děti, a tak ke své mrzutosti zvolí variantu jako každý rok nejjednodušší: zamíří k moři k Baltu. Ani na okamžik paní neuvažovala o tom, že by rodina mohla k Baltu na polské straně hranice a být tak u moře v zahraničí tam. Ani na okamžik neuvažovala o tom, že když chce na dovolenou do zahraničí, má to autem ani ne hodinu do Polska i do Česka, ba že to má stejně daleko na Lipno jako k moři a že na Lipně bude asi tepleji.

Třebaže sem i do Polska mnozí Lužičané jezdí, to víme, z reportáže vznikl dojem, jako by české ani polské zahraničí (nemluvě třeba o slovenském) neexistovalo, nezminil ho žádný respondent v příspěvku. Lákají Francie nebo Španělsko. Po roce 1989 Lužičtí Srbové v někte-

rych rysech svého uvažování – právě třeba když jde o cestování – propadli pocitu, že jsou západní společnost, a blízké slovanské zahraničí pro ně není zajímavé (ne že by na tom našinec byl ve vztahu k němu jinak). Ač bychom si to mnozí nejspíš přáli, slovanská řeč, kterou Lužičtí Srbové ovládají, v nich automaticky neprobouzí nutkání využít ji k poznání blízkých zemí a společností. Zároveň dlužno podotknout, že ani my sami neděláme nic pro to, abychom se pro Lužické Srby stali atraktivní destinací. Bělkův rozhlasový příspěvek je přínosný v tom, že vede k úvahám, co se vztahy dál.

➤ (FB 30. 7.) Rozšíření lužickosrbského rozhlasového vysílání

Od 6. ledna 2020 se rozšíří vysílání Lužickosrbského rozhlasu. Šéfka budyšínského studia veřejnoprávní stanice MDR Bogna Korjenkova uvedla v *Serbských Nowinách*, že nově „od pondělí do pátku bude lužickosrbský program místo od pěti do osmi ráno slyšet do devíti, v sobotu do desíti dopoledne. Nedělní vysílání zůstane, jak je, to znamená, že zůstává vysílání dlouhé půl druhé hodiny v horní lužické srbsčině a půl druhé hodiny v dolní lužické srbsčině. Televiznímu vysílání zůstane stávající půlhodina měsíčně.“

Rozšíření vysílání má své příčiny: oslavu třicetin stávajícího vysílání v lužické srbsčině po roce 1989 a zvýšený zájem posluchačů v posledních dvou letech, který vedl k tomu, že se tlak na MDR stal politickým tématem *Domowiny*. Ona nově přidaná hodina vysílání denně má také své důsledky: novináři prý už už hledají, čím ji vyplnit, prý se snad víc bude myslet na děti (ty určitě ráno přes týden mají čas), na mládež a novou generaci posluchačů, rozšíří se prezentace na webu atp. Každopádně „redakce v tuto chvíli sbírá nápady, co vysílat, a rozhodně je všemu otevřená“. To je vpravdě obdivuhodná akčnost a nápaditost.

Do Budyšína sice blahopřejeme, úspěch to nepochybně je, zároveň však nezbyvá než štiplavě dodat, že jsou to všechno zprávy vlastně žertovné, na kterých se pěkně ukazuje polovičatost lužickosrbského úsilí. Proč vlastně tolik tyjátru kvůli jedné hodině, aniž někdo vysvětlí či se jen ptá, proč lužickosrbské vysílání dávno není – byť třeba jenom na internetu – nonstop? Lužickosrbská veřejnost se ráda inspirovuje ve Walesu a obdivně zírá, co všechno jde tam. Ano, i BBC má svou velšskou mutaci, ale přitom netřeba chodit mimo německojazyčný svět: nepřetržitě vysílá třeba švýcarský rétorománský rozhlas, třebaže mluvčích rétorománštiny se podle posledního sčítání lidu odhaduje na pouhých šedesát tisíc. To je číslo, kterým se pyšní běžně i Lužičtí Srbové, i když reálně jich bude třikrát méně.

Je však lužickosrbské nonstop vysílání něčí cíl? Usiluje někdo, aby lužická srbsčina zněla veřejně neustále, ovlivňovala děti a další mluvčí? To vám nikdo neřekne. Patrně proto, že „o hodinu víc“ bude za úspěch a maximální možnou představitelnou normu vydáváno dalších třicet let.

ZÁPISNÍK

Milí přátelé, v předminulém čísle jsem vás délkou závěrníku nešetřil, ale přesto se mi do něj nevešlo vše, co bylo třeba vám sdělit. Pro začátek to nejpodstatnější: psal jsem, že na letošní valné hromadě našeho spolku jsme obhájili mandát a byli do předsednictva zvoleni na další dva roky, ale už jsem za projevenou důvěru nepoděkoval. Byli jsme zvoleni jednomyslně, až jsem se zastyděl, že sraz SPL připomínal volební sjezd hnutí ANO, kde rovněž je problém dostat se byt na sedmadvadesát procent zisku volebních hlasů, natož ještě níž. Ale to samozřejmě uvádím s nadsázkou; zato zcela vážně děkuji, že takto projevenou důvěrou jste vyjádřili, že vás to s námi baví a že nám věříte, že víme, co děláme. (Tedy snad jste vyjadřovali toto a nikoli to, že není pro koho jiného hlasovat.)

Na letošní valné hromadě jsme se také rozhodli poprvé za pět let udělit dvě ocenění, která dle stanov spolku máme k dispozi-

ci – a valná hromada naše návrhy přijala a odsouhlasila. Prvním oceněním, jež přísluší pouze členům spolku, kteří se o něj nebo o rozvoj česko-lužickosrbských vztahů významně zasloužili, bylo udělení čestného členství někdejšímu předsedovi SPL Petru Kaletovi. Druhým oceněním, jež je určeno přátelům (srbské) Lužice, kteří se o ni a o rozvoj vzájemných vztahů také významně zasloužili, ale nejsou členy SPL, bylo udělení vyznamenání *Soraborum salutis* Zdeňku Blažkovi. Těm, již na valnou hromadu nemohli přijít, se patří oba muže představit a vysvětlit, proč zrovna oni si zaslouží poctu. Jelikož oba mají v mém životě a srdci své místo a protože každý se poji k jiné pülce mého sorabistického působení, dovolím si být také osobní.

Petr Kaleta mi pomáhal Lužici a především evropské sorabisty (od Německa po Balkán) poznat. Ještě jako vysokoškolskému studentovi mi dal příležitost pomáhat na sorabistické konferenci, věnované 140. výročí narození Adolfa Černého, umožnil mi redakčně se podílet na několika nejen sorabistických sbornících, jež tehdy připravoval coby zaměstnanec Masarykova ústavu AV ČR. Dokonce i na své zásadní monografii právě o sorabistickém působení A. Černého. Díky těmto knížkám a Petrovu vedení jsem se naučil mnohé, co jako redaktor uplatňuji dosud. V neposlední řadě jsme s Petrem prožili výjimečné tři týdny na budyšínském kurzu lužické srbstiny v létě 2004 – některé věci z oněch prázdnin nebude možné veřejně vyprávět nikdy, ale užili jsme si to tehdy myslím moc. A taky jsem titěrně přispěl k opatrování Hórnikovy lužickosrbské knihovny, když jsem po jejím vystěhování na Petrovu žádost měl její část doma včetně vzácného, tehdy ještě nrestaurovaného portrétu Jakuba Xavera Ticina. To vše jsou události, na které nejde zapomenout. Bohužel dnes už se s Petrem k mé lítosti stýkáme málo. Sledovat jeho práci jsem ale nepřestal, i když jsem svého času odešel ze Společnosti přátel Lužice, protože bojovná atmosféra, která v ní v prvním desetiletí třetího tisíciletí panovala, mi byla proti srsti. Když však se podařilo SPL vrátit do Lužického semináře, tetelil jsem se a uznale tleskal všem, kdo na tom tehdy měli zásluhu. Petr mezi tyto lidi nepopíratelně patřil. Jelikož v roce desátého výročí návratu spolku do „jeho“ domu se slušelo tuto událost připomenout a jelikož mnozí jiní, kteří u toho rozhodujícím způsobem byli, již čestnými členy spolku jsou, shodli jsme se v předsednictvu, že si poctu zasloužil právě Petr Kaleta – někdejší sedmiletý předseda spolku; dosud je to od roku 1989 rekord. Druhým důvodem, proč na Petra pamatovat právě letos, je pýcha, kterou vůči němu chovám(e) jako k nositeli tradice nejvyšší akademické sorabistické pochodně. Na valné hromadě to ještě nesmělo zaznít veřejně, protože se čekalo na akt, k němuž došlo až o čtvrt roku později. Cituji z webových stránek Kanceláře prezidenta republiky: „Prezident republiky Miloš Zeman podepsal ve čtvrtek dne 23. května 2019 na návrhy vědeckých a uměleckých rad vysokých škol jmenovací dekrety profesorů vysokých škol. (...) doc. PhDr. Petr KALETA, Ph.D. pro obor Historie na návrh Vědecké rady Univerzity Palackého v Olomouci.“ Pokud se nepletu, je Petr Kaleta po Josefu Pátovi a Janu Petrovi teprve třetím českým profesorem sorabistou. Jsem na něj hrdý a ze srdce mu blahopřeju; udělení čestného členství je logická reakce na tyto expředsedovy úspěchy.

Se **Zdeňkem Blažkem** se mi poji jiný příběh: poprvé jsem ho zahlédl po svém návratu do spolku už jako člen předsednictva na adventním zájezdě do Budyšina, který jsme pořádali v prosinci 2014. Zdeněk se tehdy přihlásil jako odběratel tohoto časopi-

su, kde se o zájezdu dověděl. Byl ještě plný chyb, teprve jsme se vše učili. Neznámý čiperný chlapík s rozesmátými dobráckými očima mě mezi ostatními cestujícími zaujal hned; když jsme se později dověděli, že je právník, osmělili jsme se obrátit na něj s prosbou o radu ve věci týkající se spolkových záležitostí. Nezištně pomohl. Rychle jsme k sobě nacházeli cestu a postupně se do spolkového dění zapojoval víc a víc – nejen právními radami, ale taky organizováním právě především zájezdů, reprezentací mezi našimi lužickosrbskými přáteli, je zkrátka u všeho podstatného (bodejť by ne: vždyť dcera dramaturgyně lužickosrbského divadla Madlenky Šolčic a šéfa Nadace lužickosrbského národa Jana Budara Majka považuje Zdeňka za kouzelného Rumpodicha, který jí nosí vánoční dárky). Jeho zaměstnání mu znemožňuje stát se členem spolku, a tak po těch společně strávených letech není lepší možnost, jak veřejně poděkovat příteli – jehož považuji za jednoho ze svých nejbližších a jehož názor a radu vždy беру nesmírně vážně, vážím si jich a vyhledávám je – než udělením ocenění, které máme k dispozici pro nečleny spolku. Jsem poctěn, že smím Zdeňka mít za kamaráda, že přispěl svým naturelem k přátelské atmosféře, kterou v předsednictvu pěstujeme, a že mi svede říct i nepříjemné věci, třebaže ty samozřejmě poslouchám nerad. Až jednou někdo bude hodnotit „naši“ éru v SPL, Zdeněk k ní nepochybně patří a hodně jí pomohl na svět. Nikdy mu to nezapomenu – a patrně nejen já.

Závěrem drobná omluva a třetí jméno: v loňské příloze časopisu k takzvaným osmičkovým výročím jsem ve svém článku zabývajícím se rokem 1968 v Lužici napsal: „Patrně nejzávažnější doklad takových přístupů předvedl historik Timo Meškank ve své učebnici dějepisu pro osmý a devátý stupeň základních škol *Serbske stawizny 2* (LND, 2001), jež pojednává právě dvacáté století. Události shrnuté do jeho půlky jsou plny odkazů na Čechy, zatímco potom jsou zmíněni už jenom jednou: symbolicky v poslední větě učebnice, v níž se hovoří o zahraniční podpoře Lužických Srbů při protestech proti uzavření druhého stupně základní školy v Chróscicích roku 2001.“ Dr. **Timo Meškank** byl tak laskav, že si článek přečetl a pak do redakce napsal mail a upozornil na jeden můj omyl a vysvětlil jednu mou nepřesnost: „Učebnice byla publikována v roce 2011. První část (1918–1945) je z mého pera, druhá část (od 1945 do současnosti) z pera Ludwiga Zahrodníka. Autoři jsou v knize uvedeni. Bohužel není uvedeno, za jakou část byl kdo zodpovědný. Jde o chybu Jazykového centra WITAJ. Asi z toho důvodu je text nekonzistentní.“ Avizovaná chyba vznikla nedopatřením při krácení mého původně mnohem delšího textu. Dr. Meškankovi jsem se omlouval už privátně v mailu, leč slíbil jsem mu uvést věci na pravou míru rovněž veřejně. Tímto tak činím a pevně věřím, že s Timem Meškankem se do budoucna na stránkách *Věstníku* setkáte ne jako s předmětem cizího psaní, nýbrž po letech zase jako s autorem. Vždyť jeho fejetony vydávané v letech 2008 až 2011 pod souhrnným názvem *Bjez wčerawšeho dnja njeje jutřišeho* jsou památné (autor je potom dokonce vydal knižně). Fakt je, že Timo k našim nabídkám prozatím mlčí a nekomentuje je, ale já přesto věřím a doufám, že jednou – ne za dlouho – změni názor a nám v mailu znenadání přistane jím psaný text určený vám, čtenářům *Česko-lužického věstníku*. Moc bych si to přál.

Prozatím vám přeji podnětné čtení aktuálního čísla i těch následujících.

Lukáš Novosad, předseda

Česko-lužický věstník vydává Společnost přátel Lužice, U Lužického semináře 90/13, 118 00 Praha 1 – Malá Strana, www.luzice.com, luzice@luzice.cz, ročně v osmi číslech a dvou dvojčíslech nákladem 300 výtisků. MK ČR E 6880. ISSN 1212-0790.

Roční předplatné: ČR 300 Kč, zahraničí 20 € (hotově 15 €) bankovním převodem na účet Fio banka, a. s., 2900678633/2010.

Redakční rada: vedoucí redaktorka Eliška Oberhelová, Michalovice 17, 412 01 Litoměřice, eliska.oberhelova@gmail.com, tel. 728 581 822; zástupce vedoucí

redaktorky: Jan Zdichynec, zdichy.j@seznam.cz; členové: Zuzana Bláhová, Radek Čermák, Kryštof Peršín. Sazba: Václav Machurka.

Rada se ne vždy ztotožňuje s názory a slohem pisatelů. Za pravdivost odpovídá autor. Nevyžádané rukopisy nevracíme.